

ἅγιος ΣΠΥΡΙΔΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ
ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ
ΤΡΙΜΥΘΟΥΝΤΟΣ

ΕΤΟΣ ΙΑ΄ | ΤΕΥΧΟΣ Α΄
(ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2023)

ἄγιος ΣΠΙΡΙΔΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΤΡΙΜΥΘΟΥΝΤΟΣ
ΕΤΟΣ ΙΑ΄ | ΤΕΥΧΟΣ Α΄

Ἐκδότης - Ἰδιοκτῆτης:

Ἐν Ἐκκλῆσιᾳ τῆς Μητροπόλεως Τριμυθοῦντος

Τ.Θ. 11001, 2550 Ἰδάλιον

Τηλ. : 00357-22527000

Fax: 00357-22526363

E-mail: info@imtrimythountos.org.cy

www.imtrimythountos.org.cy

Διευθυντῆς Σύνταξης:

Ἀνδρέας Ζαχαρίου

Ἐπίκ. Καθηγητῆς Θεολογικῆς Σχολῆς

Πανεπιστημίου Sulkhan-Saba Orbeliani, Τιφλίδα

Ἐπιμέλεια - Διορθώσεις δοκιμῶν:

Ματθαῖος Ματθαίου

Φιλολόγος

ISSN: 2301-2536

Οἱ συνεργάτες καὶ ἀρθρογράφοι ἔχουν τὴν ἀπόλυτη εὐθύνη τῶν ἀπόψεων καὶ θέσεων ποὺ ἐκφράζουν.

ἅγιος ΣΠΥΡΙΔΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ

ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΤΡΙΜΥΘΟΥΝΤΟΣ

ΕΤΟΣ ΙΑ' | ΤΕΥΧΟΣ Α'
(ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ – ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2023)

Ἄντι Προλόγου

Τὸ παρὸν τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ Ἅγιος Σπυρίδων δημοσιεύει ἑπτὰ κείμενα ποικίλης θεματικῆς. Στὸ πρῶτο, ὁ Δρ Χριστόδουλος Βασιλειάδης ἀναφέρεται στὴν ἀκολουθία τοῦ Μεσονυκτικοῦ, καὶ στὸ δεύτερο ὁ ἀρχιμ. Χερουβεῖμ Βελέτζας ἀναλύει ἐν συντομία τὸν λόγο Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. Ἀμέσως μετὰ ὁ ἀναπληρωτὴς καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ ΑΠΘ πρωτ. Βασίλειος Γεωργόπουλος μὲ τὸ δέκατο καὶ τελευταῖο μέρος τοῦ ἀρθροῦ του, τὸ ὁποῖο ἀναφέρεται στὸ μυστήριον τοῦ Γάμου, σχολιάζει τὴ νεοσχολαστικὴ ἐκδοχὴ τῆς δογματικῆς διδασκαλίας τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἀκολουθῶς ὁ καθηγητὴς Ἰωάννης Μπέκος ὁμιλεῖ γιὰ τὴν ἀρετὴ τῆς συγχώρησης. Στὸ πέμπτο ἀρθρο ὁ ἐπίκουρος καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ ΑΠΘ Πέτρος Παναγιωτόπουλος ἐπισημαίνει τὶς κοινωνικὲς διαστάσεις τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰσίδωρου Πηλουσιώτη. Στὴ συνέχεια ἡ φιλόλογος Νίκη Τρακοσιῆ ἀναφέρεται διεξοδικὰ στὰ χαρακτηριστικὰ ποὺ ἔχει ὁ ἀληθινὸς Χριστιανός, ὁ λεγόμενος ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ. Τὸ τεῦχος συμπληρῶνει ἡ ὁμιλία τοῦ Μητροπολίτου Τριμυθοῦντος Βαρνάβα, ἡ ὁποία ἐκφωνήθηκε μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῆς χειροτονίας τοῦ διακόνου τοῦ Κωνσταντίνου Δίγκα.

Ὁ ἐπιμελητὴς

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἀντὶ Προλόγου	3
Χριστόδουλου Βασιλειάδη, Τὸ Μεσονυκτικὸ	5
Ἀρχιμ. Χερουβεὶμ Βελέτζα, Ὁ Λόγος (με΄) Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα, τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου	10
Πρωτ. Βασίλειου Ἀ. Γεωργόπουλου, Ἡ περὶ τῶν μυστηρίων δογματικὴ διδασκαλία τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας [Τὸ μυστήριον τῆς Μετανοίας] (1' μέρος).....	30
Ἰωάννη Μπέκου, Ἡ συγχώρηση	37
Πέτρου Παναγιωτόπουλου, Ἅγιος Ἰσίδωρος Πηλουσιώτης. Μιὰ ὑπενθύμιση τῆς πατερικῆς κοινωνικῆς θεολογίας	48
Νίκης Τρακοσιῆ, Ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ.....	56
Μητρ. Τριμυθοῦντος Βαρνάβα, Ὁμιλία στὴν εἰς διάκονο χειροτονία τοῦ Κωνσταντίνου Δίγκα	65

Τὸ Μεσονυκτικό

Χριστόδουλου Βασιλειάδη
Δρ Θεολογίας - Δρ Μουσικολογίας
Καθηγητῆ Μουσικῆς Ἀκαδημίας ARTE

Τὸ μεσονυκτικό εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς τακτικὲς ἀκολουθίες τῆς Ἀγίας μας Ἐκκλησίας. Εἶναι ἀκολουθία τῆς ἐγρηγόρσεως, ἀφοῦ ὁ Κύριος στὴν παραβολὴ τῶν δέκα παρθένων τονίζει ὅτι ὁ νυμφίος ἔρχεται «μέσης νυκτός»¹. Πῆρε τὸ ὄνομά της ἀπὸ τὸν χρόνο κατὰ τὸν ὁποῖο τελεῖται, δηλαδὴ τὸ μεσονύκτιο. Τὸ Μεσονυκτικό ὡς ὁρολογία καὶ περιεχόμενο βασιζέται κατὰ πᾶσα πιθανότητα στοὺς λόγους τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος τονίζει ὅτι θὰ ἔλθει κατὰ τὴ δεύτερη παρουσία του αἰφνίδια καὶ γι' αὐτὸ πρέπει νὰ βρισκόμαστε σὲ ἐγρήγορση². Στὸ καθ' ἡμέραν Μεσονυκτικό ὑπάρχουν δύο τροπάρια, τὰ ὁποῖα μᾶς παραπέμπουν νοηματικὰ καὶ λεκτικὰ στὴν παραβολὴ τῶν δέκα παρθένων:

«Ἴδου ὁ Νυμφίος ἔρχεται, ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτός· καὶ μακάριος ὁ δοῦλος, ὃν εὐρήσει γρηγοροῦντα· ἀνάξιος δὲ πάλιν ὃν εὐρήσει ῥαθυμοῦντα. Βλέπε οὖν ψυχὴ μου, μὴ τῷ ὑπνω κατενεχθῆς, ἵνα μὴ τῷ θανάτῳ παραδοθῆς, καὶ τῆς βασιλείας ἔξω κλεισθῆς· ἀλλὰ ἀνάνηψον κράζουσα· Ἅγιος, Ἅγιος, Ἅγιος εἶ ὁ Θεός· διὰ τῆς Θεοτόκου ἐλέησον ἡμᾶς».

«Τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὴν φοβερὰν, ἐννοοῦσα ψυχὴ μου

1. Μθ. 25, 6.

2. Βλ. Μθ. 24, 36· 44, 25, 13. Μρ. 13, 32. Λκ. 12, 35-40, 21, 34.

Ὁ Χριστός Νυμφίος 16ος αἰ.
(Τοιχογραφία στὸν Ἐσωνάρθηκα τοῦ Καθολικοῦ
τῆς Μονῆς Πάτμου).

γρηγόρησον, ἀνάπτουσα λαμπάδα σου, ἐν ἐλαίῳ φαιδρύνουσα· οὐ γὰρ οἶδας πότε, πρὸς σε ἐπελεύσεται, ἢ φωνὴ ἢ λέγουσα· Ἰδοῦ, ὁ Νυμφίος· Βλέπε οὖν ψυχὴ μου, μὴ νυστάξης, καὶ μείνης, ἔξωθεν κρούουσα, ὡς αἱ πέντε Παρθένοι· ἀλλ' ἀγρύπνως καρτέρησον, ἵνα ὑπαντήσης Χριστῷ τῷ Θεῷ ἐν ἐλαίῳ πίονι, καὶ δώῃ σοι, τὸν νυμφῶνα τὸν θεῖον, τῆς δόξης αὐτοῦ».

Ἡ κατὰ τὴν ὥρα τοῦ μεσονύκτιου προσευχὴ εἶναι πολὺ παλαιά³. Στὶς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ἀναφέρεται ὅτι κατὰ τὸ μεσονύκτιο ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σίλας ἔψαλλαν ὕμνους στὸν Θεό· τοὺς ἄκουαν δὲ οἱ φυλακισμένοι⁴. Ὁ Μάρκος Εὐγενικός, ἐπίσκοπος Ἐφέσου, ἀναφέρει γιὰ τὸ Μεσονυκτικὸ ὅτι «ἀρχὴ πάντων τῶν εἰς Θεὸν ὕμνων καὶ προσευχῶν, ὁ τοῦ μεσονυκτίου καιρὸς. Ἐν αὐτῷ γὰρ τοῦ ὕπνου ἐξεγειρόμενοι, τὴν τε ἐκ τοῦ σκότους τῆς πλάνης πρὸς τὴν κατὰ Χριστὸν ἐλευθέραν καὶ φωτεινὴν ζωὴν ὑποδηλοῦμεν μετάθεσιν...»⁵.

Υπάρχουν τρεῖς τύποι Μεσονυκτικοῦ, τῶν καθημερινῶν, τοῦ Σαββάτου καὶ τῆς Κυριακῆς. Τὴν ἀκολουθία τοῦ Μεσονυκτικοῦ δὲν τὴ διαβάζουμε τὴν Πέμπτη τοῦ Μεγάλου Κανόνα, τὸ Σάββατο τοῦ Ἀκαθίστου, τὴ Μ. Παρασκευή, τὸ Μ.

3. Ὁ Ὠριγένης γράφει: «ἀλλ' οὐδὲ τὸν τῆς νυκτὸς καιρὸν χωρὶς ταύτης τῆς εὐχῆς καθηκόντως διανύσομεν, τοῦ μὲν Δαβὶδ λέγοντος μεσονύκτιον ἐξεγειρομένην τοῦ ἐξομολογεῖσθαί Σοι ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης Σου, τοῦ δὲ Παύλου, ὡς ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων εἴρηται, 'κατὰ τὸ μεσονύκτιον' ἅμα Σίλα ἐν Φιλίπποις προσευχομένου καὶ ὑμνοῦντος τὸν Θεόν, ὥστε ἐπακροᾶσθαι 'αὐτῶν' καὶ τοὺς δεσμίους». Ὠριγένης, Περὶ εὐχῆς, ΒΕΠΕΣ 10, 252.

4. «Κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον Παῦλος καὶ Σίλας προσευχόμενοι ὕμνον τὸν Θεόν· ἐπηκροῶντο δὲ αὐτῶν οἱ δέσμιοι». Πράξ. 16, 25.

5. Μάρκου Εὐγενικοῦ, μητρ. Ἐφέσου, Ἐξήγησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας, PG 160, 1164.

Σάββατο και όταν τελείται άγρυπνία. Κατά τή Διακαινήσιμο έβδομάδα, καθώς και στην άπόδοση τής έορτής του Πάσχα, σαράντα μέρες μετά τὸ Πάσχα, αναγινώσκουμε ειδική πασχάλιο άκολουθία. Ἡ άκολουθία του Μεσονυκτικού αναγινώσκεται στον Νάρθηκα και άποτελεΐται άπό δύο μέρη, τὸ πρῶτο φτάνει μέχρι τήν εὐχή του Μ. Βασιλείου «Σέ εὐλογοῦμεν ὕψιστε...» (Καθ' ἡμέραν Μεσονυκτικό), ἢ μέχρι τήν εὐχή του άγίου Εὐστρατίου «Μεγαλύνων μεγαλύνω Σε, Κύριε...» (Μεσονυκτικό του Σαββάτου).

Ἡ τελετουργία του καθ' ἡμέραν Μεσονυκτικού ἔχει ὡς ἑξῆς:

Α' μέρος: «Εὐλογητὸς ὁ Θεός...», «Βασιλεῦ οὐράνιε, Παράκλητε...», τρισάγιο, ν' ψαλμός, ιζ' κάθισμα του ψαλτηρίου (ριη' ψαλμός, Ἄμωμος), σύμβολο τής πίστεως, τρισάγιο, μεσονυκτικὰ τροπάρια «Ἴδου ὁ Νυμφίος ἔρχεται...», «Τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὴν φοβεράν...», «Σέ τὸ άπόρθητον τεΐχος...», «Κύριε ἔλέησον» μ', ἢ εὐχή «Ὁ ἐν παντί καιρῷ...», «Κύριε ἔλέησον» γ', «Δόξα..., και νῦν...», ὁ εἰρμὸς «Τὴν τιμιωτέραν...», πρὸς εὐλογία ἐπίκληση «Ἐν ὀνόματι Κυρίου...», «Ὁ Θεός οἰκτειρήσαι ἡμᾶς...», ἢ εὐχή του άγίου Μαρδαρίου «Δέσποτα, Θεέ, Πάτερ, παντοκράτορ...», ἢ εὐχή του Μ. Βασιλείου «Κύριε παντοκράτορ...», εὐχή του Μ. Βασιλείου «Σέ εὐλογοῦμεν, ὕψιστε, Θεέ...», «Δεῦτε προσκυνήσωμεν...».

Β' μέρος: ρκ' ψαλμός «Ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς τὰ ὄρη...» και ρλγ' ψαλμός «Ἴδου δὴ εὐλογεΐτε τὸν Κύριον...», «Δόξα..., και νῦν...», Ἄλληλούια, τρισάγιο, τροπάρια για τοὺς κεκοιμημένους «Μνήσθητι, Κύριε...», «Ὁ βάθει σοφίας...», Δόξα «Μετά τῶν άγίων...», και νῦν «Μακαρίζομέν σε», «Κύριε, ἔλέησον» ιβ', εὐχή «Μνήσθητι, Κύριε...», οἱ μικρὲς εὐχὲς

«Ὑπερένδοξε...», «Ἡ ἐλπίς μου ὁ Πατήρ...», «Τὴν πᾶσαν ἐλπίδα μου...», μικρὴ ἀπόλυση, κοινὴ εὐχὴ καὶ δέηση «Εὐξώμεθα ὑπὲρ εἰρήνης τοῦ κόσμου...», «Δί' ευχῶν...».

Στὸ Μεσονυκτικὸ τοῦ Σαββάτου ἀντὶ νὰ ἀναγνωσθεῖ ὁ «ἄμωμος» (ἰζ' κάθισμα τοῦ ψαλτηρίου), ἀναγινώσκεται τὸ θ' κάθισμα τοῦ ψαλτηρίου (ψαλμοὶ ξδ' – ξθ'). Ἐπίσης μετὰ τὸ δεῦτερο τρισάγιο, ἀντὶ τῶν μεσονυκτικῶν τροπαρίων ψάλλονται ἢ ἀναγινώσκονται οἱ τριαδικοὶ ὕμνοι τοῦ β' ἤχου. Ἀκόμη μετὰ τὴν εὐχὴ τοῦ ἁγίου Μαρδαρίου λέγεται πάντοτε μόνον ἡ εὐχὴ τοῦ ἁγίου Εὐστρατίου «Μεγαλύνων μεγαλύνω σε, Κύριε...». Τὸ δεῦτερο μέρος τοῦ Μεσονυκτικοῦ τοῦ Σαββάτου εἶναι ἀκριβῶς τὸ ἴδιο μὲ ἐκεῖνο τῶν καθημερινῶν.

Στὸ Μεσονυκτικὸ τῆς Κυριακῆς μετὰ τὸν ν' ψαλμὸ λέγεται ὁ τριαδικὸς Κανόνας τοῦ κάθε ἤχου, τὸν ὁποῖο βρίσκουμε στὴν Ὀκτώηχο. Μετὰ τὸν Κανόνα ψάλλονται τὰ Τριαδικὰ τροπάρια «Ἄξιόν ἐστὶν ὡς ἀληθῶς, τὴν ὑπέρθεον...», «Ἄξιόν ἐστὶν ὡς ἀληθῶς, τοῦ δοξάζειν Σε...», «Ὑμνήσωμεν πάντες θεοπρεπῶς...», «Ἐκ νεκρῶν ἰδοῦσα...», τρισάγιο, ὑπακοὴ τοῦ ἤχου, «Κύριε ἐλέησον» μ', «Δόξα... Καὶ νῦν...», «Τὴν τιμιωτέραν...», ἀπόλυση.

Κατὰ τὴ Διακαινήσιμο ἐβδομάδα, καθὼς καὶ στὴν ἀπόδοση τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, ἀντὶ Μεσονυκτικοῦ (ὅπως καὶ τῶν Ὁρῶν καὶ τοῦ Ἀποδείπνου) ἀναγινώσκεται τρεῖς φορές ἡ πιὸ κάτω μικρὴ ἀκολουθία:

«Χριστὸς ἀνέστη...» γ', «Ἀνάστασιν Χριστοῦ θεασάμενοι...» γ', «Προλαβοῦσαι τὸν ὄρθρον...», «Εἰ καὶ ἐν τάφῳ...», «Ἐν τάφῳ σωματικῶς...», «Δόξα... Ὡς ζωηφόρος...», «Καὶ νῦν... Τὸ τοῦ Ὑψίστου...», «Κύριε ἐλέησον» μ', «Δόξα... Καὶ νῦν...», «Τὴν τιμιωτέραν...», «Δί' εὐχῶν...».

Ὁ Λόγος (με΄) Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα, τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου

Ἀρχιμ. Χερουβεῖμ Βελέτζα
Ἱεροκήρυκα τῆς Ἱεραῆς Μητροπόλεως Κερκύρας,
Παξῶν καὶ Διαποντίων Νήσων
Διευθυντῆ Προσωπικοῦ τῆς Ἱεραῆς Συνόδου
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος
ΜΑ Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογίας καὶ Τέχνης (ΑΠΘ)
ΜΑ Ὁρθόδοξης Θεολογίας (Fribourg, Suisse)
Μέλους τῆς ἐν Ἀθήναις Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας

Ἀπὸ τίς σωζόμενες ὁμιλίες τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ἡ πρώτη¹ καὶ ἡ τεσσαρακοστὴ πέμπτη² εἶναι ἀφιερωμένες στὴν ἑορτὴ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ. Ἄν καὶ ἡ πρώτη εἶναι ἀρκετὰ σύντομη, ἐν τούτοις μαζί με τὴν τελευταία καὶ πολὺ ἐκτενέστερη, τὴν ὁποία θὰ μελετήσουμε στὴ συνέχεια, ἀποτελοῦν ἐξαιρετικὰ παραδείγματα ἐκκλησιαστικῆς ρητορικῆς, μάθημα ὀρθοδόξου θεολογίας, σημεῖο ἀναφορᾶς τῶν μεταγενεστέρων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ πηγὴ ἔμπνευσης τῶν ὑμνογράφων, με κορυφαῖο τὸν ἅγιο Ἰωάννη τὸν Δαμασκηνό. Εἰδικότερα, ὁ κανόνας ἀλλὰ καὶ διάφο-

1. PG 35, 396-401.
2. PG 36, 624-664.

ροι ἄλλοι ὕμνοι τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, περιέχουν ὀλόκληρες φράσεις ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτοὺς, ἐλάχιστα προσαρμοσμένες στὶς ἀνάγκες τοῦ ποιητικοῦ λόγου. Γιὰ παράδειγμα, ἡ ἀρχὴ τοῦ πρώτου λόγου, «Ἀναστάσεως ἡμέρα, καὶ ἡ ἀρχὴ δεξιὰ, καὶ λαμπρυνθῶμεν τῇ πανηγύρει, καὶ ἀλλήλους περιπτυξώμεθα· εἴπωμεν, ἀδελφοί, καὶ τοῖς μισοῦσιν ἡμᾶς, μὴ ὅτι τοῖς δι' ἀγάπην τι πεποιηκόσιν, ἢ πεπονθόσι· συγχωρήσωμεν πάντα τῇ ἀναστάσει», ἀναπαράγεται σχεδὸν αὐτολεξί στὸ δοξαστικὸ τῶν Αἰνῶν³. καὶ ἡ φράση, «Χθὲς συνεσταυρούμην Χριστῷ, σήμερον συνδοξάζομαι· χθὲς συνενεκρούμην, συζωοποιοῦμαι σήμερον· χθὲς συνεθαπτόμην, σήμερον συνεγείρομαι», συναντᾶται σ' ἓνα ἀπὸ τὰ τροπάρια τῆς γ' ὠδῆς⁴.

Αὐτὰ ὅμως, ὡς δευτερευούσης σημασίας, θὰ περιοριστοῦν στὸν σύντομο σχολιασμὸ στὸ κάτω μέρος τοῦ κειμένου, μαζὶ μὲ τὶς βιβλικὲς παραπομπές, ἀπὸ τὶς ὁποῖες φαίνεται ὅτι ὁ ἅγιος Γρηγόριος, ὡς βαθὺς γνώστης τῆς ἀποστολικῆς καὶ ἄρα τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως, φροντίζει σὲ κάθε βῆμα νὰ τεκμηριώσῃ ἀγιογραφικὰ τὸν λόγο του μὲ τὶς ἀπαραίτητες ἀναφορές, τόσο στὴν Παλαιὰ ὅσο καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκη. Τὸ σημαντικότερο, κατὰ τὴ γνώμη μας, εἶναι νὰ γίνουμε καὶ ἐμεῖς κοινωνοί, ἔστω ἐν μέρει, τῶν σκέψεων τοῦ μεγάλου θεολόγου καὶ ὑπέρμαχου τῆς ὀρθοδοξίας· νὰ καταστοῦμε ἀκροατὲς καὶ μαθητὲς τῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησί-

3. «Ἀναστάσεως ἡμέρα, καὶ λαμπρυνθῶμεν τῇ πανηγύρει, καὶ ἀλλήλους περιπτυξώμεθα. Εἴπωμεν ἀδελφοί, καὶ τοῖς μισοῦσιν ἡμᾶς· Συγχωρήσωμεν πάντα τῇ Ἀναστάσει, καὶ οὕτω βοήσωμεν· Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, θανάτῳ θάνατον πατήσας, καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι, ζῶν ἡμισημένιος».

4. «Χθὲς συνεθαπτόμην σοι Χριστέ συνεγείρομαι σήμερον ἀναστάντι σοι, συνεσταυρούμην σοι χθὲς, αὐτὸς με συνδόξασον Σωτῆρ, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου».

ας, τὴν ὁποία ἐναργῶς μᾶς παρουσιάζει· καὶ μύστες, τὸ κατὰ δύναμιν, τῶν μυστηρίων τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ, τοῦ Πάθους καὶ τῆς Ἀναστάσεως.

Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ προσπαθήσαμε, στὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ, νὰ περιλάβουμε μὲ τὴ μεγαλύτερη δυνατὴ συντομία τὰ σημαντικότερα νοήματα τοῦ τεσσαρακοστοῦ πέμπτου Λόγου, καὶ παράλληλα νὰ διατηρήσουμε τὸ ὕφος τοῦ ἁγίου Γρηγορίου· πρᾶγμα δύσκολο, ἀφοῦ ἡ κάθε λέξη καὶ ἡ κάθε φράση εἶναι περιεκτικὴ καὶ προσεκτικὰ ζυγισμένη. Ζητοῦμε, ἐπομένως, προκαταβολικά, τὴν ἐπιείκεια τοῦ ἀναγνώστη, ἀφοῦ ἡ παρουσίαση ποὺ ἀκολουθεῖ εἶναι ἐξ ὀρισμοῦ ὑποδεέστερη τοῦ πρωτοτύπου.

* * *

Α΄. Στάθηκα σήμερα στὸ παρατηρητήριον μαζί μὲ τὸν προφήτη Ἀββακοῦμ⁵ καὶ εἶδα ἄγγελον μεγαλοπρεπῆ καὶ ἀπαστράπτοντα, περικυκλωμένο ἀπὸ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανόθεν. Ἐδειξε πρὸς τὴν ἀνατολὴν καὶ μὲ δυνατὴ φωνὴ εἶπε: «Σήμερα εἶναι σωτηρία γιὰ τὸν κόσμον⁶. Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, σηκωθεῖτε μαζί του· Χριστὸς ἀνέστη ἀπὸ τοὺς τάφους, ἐλευθερωθεῖτε ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας. Οἱ πύλες τοῦ ἄδη ἀνοίγονται, ὁ θάνατος καταλύεται, ὁ παλαιὸς Ἀδὰμ ἀποτίθεται καὶ ὁ νέος συμπληρώνεται· ἐὰν κάποιος εἶναι ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις, ἀνακαινίζεσθε». Οἱ δὲ ἄγγελοι ἀνυμνοῦσαν, ὅπως καὶ κατὰ τὴ γέννηση τοῦ Χριστοῦ, τὸ «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις

5. Ἀββακ., 2, 1.

6. Πρβλ. ὠδὴ δ΄, ὁ εἰρμός: «Ἐπὶ τῆς θείας φυλακῆς ὁ θεηγόρος Ἀββακοῦμ στήτω μεθ' ἡμῶν καὶ δεικνύτω φαεσφόρον ἄγγελον, διαπρυσίως λέγοντα· σήμερον σωτηρία τῷ κόσμῳ, ὅτι ἀνέστη Χριστός, ὡς παντοδύναμος».

εὐδοκία». Μαζὶ μ' αὐτοὺς τὰ ἴδια λέγω καὶ σ' ἐσᾶς, καὶ εἴθε ὁ λόγος νὰ λάβει ἀγγελικὴ ἀξία καὶ νὰ ἀντηχήσῃ στὰ πέρατα.

Β΄. Πάσχα Κυρίου Πάσχα, καὶ πάλι θὰ πῶ Πάσχα⁷, τιμὴ τῆς Τριάδος. Αὐτὴ εἶναι γιὰ μᾶς ἑορτῶν ἑορτὴ καὶ πανηγυρισ πανηγύρεων⁸, καὶ ὑπερέχει ἀπὸ ὅλες ὅσο ὁ ἥλιος ἀπὸ τ' ἄστρα. Καλὴ, βεβαίως, καὶ ἡ χθεσινὴ λαμπαδηφορία, κατὰ τὴν ὁποία λαὸς καὶ ἐπίσημοι φωταγώγησαν τὴ νύκτα, συμβολίζοντας τὸ μεγάλο φῶς τῆς Τριάδος, ἀπὸ τὴν ὁποία πηγάζει κάθε φῶς ποὺ φωτίζει τὸν οὐρανὸ ἄνω καὶ τοὺς ἀγγέλους καὶ τὸν κόσμον ἅπαντα. Καλύτερη ὅμως ἡ σημερινὴ καὶ ἐπιφανέστερη. Καθ' ὅτι χθὲς ἡ φωτοχυσία ἦταν προάγγελος τῆς Ἀναστάσεως, ἐνῶ σήμερα ἑορτάζουμε αὐτὴ τὴν Ἀνάσταση ἤδη συντελεσθεῖσα⁹. Ἄς φέρουμε δῶρα, οἱ πνευματικοὶ φίλοι τοῦ Θεοῦ, ἄλλος μικρό, ἄλλος μεγάλο, ὁ καθένας κατὰ τὴ δύναμή του. Καὶ ἐμεῖς θὰ προσφέρουμε λόγο πληρέστατο καὶ συντομώτατο, ὑμνοῦντες τὸν Λόγο· γιὰτὶ δὲν θὰ ἀνεχόμενοι ὁμιλῶν γιὰ τὸ μεγάλο θαῦμα καὶ γιὰ τὴ μέγιστη ἡμέρα, νὰ μὴν ἀνατρέξω πρὸς τὸν Θεό.

Γ΄. Ὁ Θεὸς ἦταν μὲν πάντα, καὶ εἶναι, καὶ θὰ εἶναι· μᾶλλον δὲ εἶναι πάντα, ἀφοῦ ὁ χρόνος ἀποτελεῖ μέτρο τῆς ρευστῆς μας φύσεως. Διότι ἔχει ὅλο τὸ εἶναι, δίχως ἀρχὴ καὶ χωρὶς τέλος, σὰν κάποιο πέλαγος οὐσίας ἄπειρο καὶ ἀόριστο,

7. Πρβλ. τὰ τροπάρια τῶν Αἰῶνων, «Πάσχα ἱερὸν ἡμῖν σήμερον», κ.λπ.

8. Πρβλ. ὠδὴ γ΄, ὁ εἰρμός: «Αὕτη ἡ κλητὴ καὶ ἁγία ἡμέρα, ἡ μία τῶν Σαββάτων, ἡ βασιλὶς καὶ κυρία, ἑορτῶν ἑορτὴ, καὶ πανηγυρις ἐστὶ πανηγύρεων, ἐν ἧ εὐλογοῦμεν, Χριστὸν εἰς τοὺς αἰῶνας».

9. Πρβλ. τροπάριον τῆς ζ' ὠδῆς: «Ὡς ὄντως ἱερὰ καὶ πανέορτος, αὐτὴ ἡ σωτήριος, νύξ καὶ φωταυγής, τῆς λαμπροφόρου ἡμέρας, τῆς ἐγέρσεως οὐσα προάγγελος, ἐν ἧ τὸ ἄχρονον φῶς, ἐκ τάφου σωματικῶς πᾶσιν ἐπέλαμψεν».

υπεράνω από κάθε έννοια και χρόνου και φύσεως· μόνο με τὸν νοῦ σκιαγραφεῖται ἀμυδρῶς, ὄχι ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἀνήκουν σὲ αὐτὸν ἀλλὰ ἀπὸ ὅσα συμβαίνουν γύρω του, καὶ καθαίρει τὸν νοῦ καὶ τὸν καθιστᾷ θεοειδῆ. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ γνωρίζεται ὁ Θεός, ὁ ἄπειρος καὶ δυσθεώρητος· καὶ πάντως τοῦτο μόνο καταληπτό, ἡ ἀπειρία¹⁰.

Δ'. Μὲ δύο τρόπους ἐννοεῖ ὁ νοῦς τὸ ἄπειρον, κατὰ τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος, καὶ ἀποκαλεῖ τὸν Θεὸ ἄναρχο καὶ ἀθάνατο· καὶ αἰώνιο, ὅταν ἀναφέρεται καὶ στὰ δύο. Αὐτὰ περὶ τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ τὸ θέμα μας δὲν εἶναι ἡ θεολογία ἀλλὰ ἡ οἰκονομία. Ὅταν δὲ λέγω Θεοῦ, ἐννοῶ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος· ἡ δὲ θεότης οὔτε ὑπέγκειται αὐτῶν (κατὰ τὴν ἐλληνίζουσα πολυθεΐα) οὔτε ὀρίζεται ἐντὸς τούτων (κατὰ τὴν ἰουδαϊζουσα μοναρχία), γιατί τὸ κακὸ εἶναι τὸ ἴδιο καὶ στὶς δύο περιπτώσεις, καὶ ἄς εἶναι ἀντίθετες. Ἀλλὰ ἡ μία κυριότητα καὶ θεότητα δοξάζεται μὲ τὸ τριπλὸ «Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος» τῶν σεραφεΐμ¹¹, ποὺ κάλυπταν τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων.

Ε'. Ἐπειδὴ ἡ ἄπειρη ἀγαθότητα δὲν ἀρκέσθηκε στὴν ἑαυτῆς θεωρία, πρῶτα μὲν ἐννοεῖ τίς ἐπουράνιες ἀγγελικὲς δυνάμεις· καὶ τὸ ἐννόημα γίνεται ἔργο, συμπληρούμενο ἀπὸ τὸν Λόγο καὶ τελειούμενο ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, καὶ ἔτσι ὑφίστανται λαμπρότητες δευτέρες, λειτουργοὶ τῆς πρώτης, πῦρ ἄυλο

10. Πρβλ. «Ἄπειρον οὖν τὸ θεῖον καὶ ἀκατάληπτον, καὶ τοῦτο μόνον αὐτοῦ καταληπτόν, ἡ ἀπειρία καὶ ἡ ἀκαταληψία. Ὅσα δὲ λέγομεν ἐπὶ Θεοῦ καταφατικῶς, οὐ τὴν φύσιν ἀλλὰ τὰ περὶ τὴν φύσιν δηλοῖ. Κἂν ἀγαθόν, κἂν δίκαιον, κἂν σοφόν, κἂν ὅ τι ἂν εἴπῃς, οὐ φύσιν λέγεις Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ περὶ τὴν φύσιν». Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Ἑκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, κεφ. 4.

11. Ἦσ. 6, 1-3.

καὶ ἀσώματο, εἶτε κάποια ἄλλη φύση παρόμοια. Ἦθελα νὰ πῶ ὅτι δημιουργήθηκαν ἀκίνητοι πρὸς τὸ κακὸ καὶ μόνη τους κίνηση ἦταν ἡ ἀγαθὴ περὶ τὸν Θεό, ἀλλὰ μὲ πείθει νὰ πῶ δυσκίνητους ὁ ἐξαιτίας τῆς λαμπρότητας Ἐωσφόρος καὶ ἐξαιτίας τῆς ἔπαρσης σκότος γενόμενος καὶ λεγόμενος, καθὼς καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν ἀποστάτες ἄγγελοι, δημιουργοὶ τῆς κακίας λόγῳ τῆς φυγῆς ἀπὸ τὸ καλὸ, καὶ πρόξενοι κακῶν σ' ἐμᾶς.

Στ΄. Ἐπειτα δευτέρον ἐννοεῖ κόσμον, ὕλικὸ καὶ ὄρατό, τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ καὶ τὸ μεταξύ τους σύστημα¹². ἐπαινετὸ γιὰ τὴν εὐφυΐα ἐνὸς ἐκάστου καὶ ἄξιο μεγαλυτέρου ἐπαίνου γιὰ τὴ μεταξύ τους ἀρμονία καὶ συμφωνία, ὥστε ὅλα νὰ ἀπαρτίζουν ἓναν κόσμον. Δείχνει ἔτσι ὅτι ἔχει τὴ δύναμη νὰ δημιουργήσῃ φύση ὄχι μόνο οἰκεία πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ καὶ παντελῶς ξένη. Διότι οἰκείον πρὸς τὴ θεότητα εἶναι οἱ νοερὲς φύσεις, καὶ καταληπτὲς μόνο μὲ τὸν νοῦ· ξένο δὲ ἐντελῶς, ὅσες ὑπόκεινται στὶς αἰσθήσεις· καὶ ἀκόμη περισσότερο, ὅσες εἶναι παντελῶς ἄψυχες καὶ ἀκίνητες.

Ζ΄. Νοῦς λοιπὸν καὶ αἴσθησις, ἀφοῦ διακρίθηκαν τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ἔφεραν τὸ μεγαλεῖο τοῦ δημιουργοῦ Λόγου, σιωπηλοὶ κήρυκες καὶ ἐγκωμιαστὲς τῆς μεγαλουργίας. Δὲν ὑπῆρχε ἀκόμη κρᾶμα ἀπὸ τὰ δύο ἀντίθετα, σοφίας γνῶρισμα καὶ πλοῦτος ἀγαθότητος. Τοῦτο θέλησε νὰ ἐπιδείξῃ ὁ τεχνίτης Λόγος, καὶ δημιουργεῖ ζῶν ἀπὸ τὶς δύο φύσεις, τὴν ἀόρατη καὶ τὴν ὄρατή, τὸν ἄνθρωπον. Καὶ ἀπὸ τὴν μὲν προηγουμένως δημιουργηθεῖσα ὕλη ἔλαβε τὸ σῶμα, ἀπὸ δὲ τὸν ἑαυτὸ του ἔθεσε μέσα πνοή (αὐτὸ ποῦ ὀνομάζουμε νοερά ψυχὴ καὶ εἰκόνα Θεοῦ), τρόπον τινὰ ἄλλον κόσμον, «ἐν

12. Σημ.: ἐννοεῖ τὰ συστήματα τῶν ἄστρων καὶ τῶν πλανητῶν.

μικρῶ μέγαν»¹³, καθιστᾶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἄλλον ἄγγελο, προσκυνητὴ μικτό, ἐπόπτη τῆς ὁρατῆς κτίσεως, μύστη τῆς νοουμένης, βασιλέα τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ἄνωθεν βασιλευόμενο, ἐπίγειο καὶ οὐράνιο, πρόσκαιρο καὶ ἀθάνατο, ὁρατὸ καὶ νοούμενο, πνεῦμα τὸν ἴδιο καὶ σάρκα, καὶ πέρας τοῦ μυστηρίου, θεούμενο μὲ τὴν πρὸς τὸν Θεὸ κίνηση.

Η΄. Τοῦτον ἔθεσε στὸν παράδεισο καὶ τὸν τίμησε μὲ τὸ αὐτεξούσιο, ὥστε τὸ ἀγαθὸ νὰ εἶναι ἀποτέλεσμα ἐκείνου ποὺ τὸ ἐπιλέγει καὶ ὄχι αὐτοῦ ποὺ ἔθεσε τὸν σπόρο, φυτῶν ἀθανάτων γεωργό, δηλαδὴ τῶν θείων ἐννοιῶν. Καὶ τοῦ δίνει νόμο, ὑλικὸ γιὰ τὸ αὐτεξούσιο, ποιά φυτὰ ἐπιτρεπόταν νὰ φάει καὶ ποιὸ δὲν ἐπιτρεπόταν νὰ ἀγγίξει. Τοῦτο ἦταν τὸ ξύλο τῆς γνώσεως, οὔτε φυτεμένο ἀπὸ τὴν ἀρχὴ κακῶς οὔτε ἀπαγορευμένο ἀπὸ φθόνο (ἄς μὴν ἐπικαλοῦνται τοῦτο οἱ θεομάχοι, μιμούμενοι τὸν ὄφι), ἀλλὰ καλὸ ὅταν μεταλαμβάνεται κατὰ τὸν κατάλληλο χρόνο (γιατὶ τὸ φυτὸ ἦταν θεία ἔννοια), ὅπως ἡ τέλεια τροφή δὲν εἶναι κατάλληλη γιὰ τὰ βρέφη, ποὺ ἔχουν ἀνάγκη γάλακτος. Ἐπειδὴ δὲ ἀπὸ φθόνο τοῦ διαβόλου λησμόνησε τὴν ἐντολὴ καὶ νικῆθηκε ἀπὸ τὴ μικρὴ γεύση, ἐξόριστος γίνεται τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς καὶ τοῦ παραδείσου καὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐνδύεται τοὺς δερμάτινους χιτῶνες, ἴσως τὴν παχύτερη καὶ θνητὴ σάρκα. Κερδίζει λοιπὸν τὸν θάνατο, γιὰ νὰ μὴ γίνῃ τὸ κακὸ ἀθάνατο. Καὶ γίνεται ἡ τιμωρία φιλανθρωπία· γιατί ἔτσι πιστεύω κολάζει ὁ Θεός.

Θ΄. Ἀφοῦ πρῶτα παιδεύτηκε κατὰ διάφορους τρόπους καὶ χρόνους γιὰ τὰ πολλὰ ἁμαρτήματα ποὺ βλάστησε ἡ ρίζα τοῦ κακοῦ, μὲ λόγους, νόμους, προφήτες, εὐεργεσίες, ἀπει-

13. Πρὸ βλ. «ὁ κόσμος ὁ μικρός, ὁ μέγας», Ὀδυσσεά Ἐλύτη, Τὸ Ἄξιον ἔστί.

λές, πολέμους, νίκες, ἤττες, σημεῖα ἐξ οὐρανοῦ, μὲ σκοπὸ νὰ ἐξαλειφθεῖ ἡ κακία, τέλος ἔχει ἀνάγκη ἰσχυροτέρου φαρμάκου γιὰ τὶς δεινότερες ἀρρώστιες, φόνους, μοιχεῖες, ἐπιορκί-ες, καὶ τὸ χειρότερο τῶν κακῶν, τὶς εἰδωλολατρίες καὶ τὴ με-τάθεση τῆς προσκυνήσεως ἀπὸ τὸν κτίστη στὰ κτίσματα. Τὸ φάρμακο εἶναι αὐτό: ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀθανασίας, χωρεῖ στὴν ἴδιάν του τὴν εἰκόνα, καὶ σάρκα φορεῖ γιὰ χάρη τῆς σάρκας καὶ ἐνώνεται μὲ ψυχὴ νοερά γιὰ χάρη τῆς δικῆς μου ψυχῆς, καὶ γίνεται καθ' ὅλα ἄνθρωπος, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Ὅποια παράδοξη ἔνωση! Ὁ ὢν γίνε-ται καὶ ὁ ἄκτιστος κτίζεται καὶ ὁ ἀχώρητος χωρεῖται¹⁴, καὶ ὁ πλήρης κενοῦται ἀπὸ τὴ δόξα του γιὰ λίγο, γιὰ νὰ μεταλάβω ἐγὼ τοῦ δικοῦ του πληρώματος. Δεύτερη κοινωνία κοινωνεῖ, πολὺ πιὸ παράδοξη ἀπὸ τὴν πρώτη· καθ' ὅτι τότε μετέδωσε τὸ κρεῖττον, τώρα δὲ μεταλαμβάνει τοῦ χειρόνος.

Ι΄. Ἀλλά, ἄς ἔλθουμε στὰ τῆς ἑορτῆς, καὶ πρῶτα στὴν ὀνομασία τοῦ Πάσχα. Οἱ Ἑβραῖοι στὴ γλώσσα τους τὸ λένε Φάσκα, πὸ σημαίνει διάβαση· ἱστορικῶς μὲν, τὴ φυγὴ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο καὶ τὴ μετανάστευση στὴ γῆ Χαναάν· πνευμα-τικῶς δέ, τὴν ἀνάβαση ἀπὸ τὰ κάτω πρὸς τὰ ἄνω. Συνέβη δὲ αὐτὸ πὸ σὲ πολλὰ σημεῖα τῆς Γραφῆς παρατηροῦμε, κάποια ὀνόματα νὰ ἔχουν μεταποιηθεῖ ἐπὶ τὸ σαφέστερο ἢ τὸ εὐσχη-μονέστερο. Ἀφοῦ μερικοὶ ἐνόμισαν ὅτι τὸ ὄνομα αὐτὸ ἀφορᾷ στὸ σωτήριο πάθος, ἔπειτα ἐξελλήμισαν τὴ φωνή, τρέποντας τὸ φῖ σὲ πῖ καὶ τὸ κάππα σὲ χῖ, καὶ ὀνόμασαν τὴν ἡμέρα Πά-σχα.

14. Πρβλ. τὸ τροπάριο τῶν Χριστουγέννων: «Ὁ ἀχώρητος παντί, πῶς ἐχωρήθη ἐν γαστρὶ...».

ΙΑ΄. Διότι πάντα τὰ τοῦ νόμου¹⁵ εἶναι σκιά τῶν μελλόντων, ὅπως λέγει ὁ θεῖος Ἀπόστολος¹⁶. Ἀλλά καί ὁ Θεός, ὅταν παρέδιδε τὸν νόμο στὸν Μωυσῆ, «Κοίταξε», τοῦ λέει, «νὰ τὰ κάνεις ὅλα σύμφωνα μὲ τὸν τύπο ποῦ σοῦ ἔδειξα στὸ ὄρος»¹⁷. παραδεχόμενος ὅτι τὰ βλεπόμενα ἦταν σκιαγραφία καὶ προτύπωση τῶν ἀοράτων. Καὶ ἄς μὴ διαβάλλουμε τὴ νομοθεσία τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ὑπουργία τοῦ Μωυσῆ, ἂν εἶναι κακὴ ἢ κάθε σκιά, διότι οἱ καθαρισμοὶ καὶ οἱ τελετουργίες, καὶ οἱ θυσίες καὶ ὅλες οἱ λεπτομέρειες, νομοθετήθηκαν σύμφωνα μὲ τὴν ἀρετὴ τοῦ Μωυσῆ ἢ ἀνάλογα τῆς παιδείας του. Ἐπειδὴ καὶ σὲ τοῦτο τὸ βουνὸ φανερώνεται ὁ Θεὸς στοὺς ἀνθρώπους, κατεβαίνοντας αὐτὸς ἀπὸ τὴν δόξα του καὶ ἀναβιβάζοντας ἐμᾶς ἀπὸ τὴν ἔσχατη ταπείνωση.

ΙΒ΄. Διότι πιστεύουμε ὅτι, ἐπειδὴ πέσαμε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἐξαιτίας τῆς ἁμαρτίας καὶ διὰ τῆς ἡδονῆς κλαπήκαμε μέχρι τὴν εἰδωλολατρία, ἔπρεπε νὰ ἀνακληθοῦμε καὶ νὰ ἐπιστρέψουμε στὴν πρότερη κατάσταση, διὰ τῆς φιλευσπλαγχνίας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα μας, ποῦ δὲν ἀνεχόταν νὰ ζημιώνεται τόσο πολὺ τὸ ἔργο τῶν χειρῶν του, ὁ ἄνθρωπος. Γι' αὐτὸ δόθηκε ὁ νόμος γιὰ βοήθειά μας, τρόπον τινὰ μεσοτοιχία μεταξὺ Θεοῦ καὶ εἰδώλων, ἀπομακρύνοντάς μας ἀπὸ τὰ μὲν καὶ ἐπαναφέροντάς μας πρὸς αὐτόν. Καὶ συγχωρεῖ κάτι μικρὸ στὴν ἀρχή, γιὰ νὰ λάβει τὸ μείζον· συγχωρεῖ τὶς θυσίες, γιὰ νὰ ἐγκαταστήσει τὸν Θεό· καὶ ὅταν ἔλθει ὁ καιρὸς, γιὰ νὰ κα-

15. Νόμος ἐδῶ ἐννοεῖται ὁ Μωσαϊκός, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὰ συμφραζόμενα.

16. Κολ. 2, 16-17.

17. Ἐξ. 25, 40.

Ἡ ἐν τῷ τάφῳ κουστῶδια
(Τοιχογραφία Ἱ.Μ. Φιλανθρωπινῶν, Ἰωάννινα).

ταργήσει τις θυσίες και νὰ μᾶς ὀδηγήσει στοὺς Εὐαγγέλιο, γυμνασμένους ἤδη πρὸς εὐπειθία¹⁸.

ΙΓ΄. Γι' αὐτὸ εἰσῆλθε ὁ γραπτὸς νόμος, συνάγοντάς μας στοὺς Χριστό· καὶ συγκέρασε «τὸ μέγα καὶ ἄφθονον ἱερεῖον»¹⁹ μὲ τις νομικὲς θυσίες. Λαμβάνεται πρόβατο, γιὰ τὴν ἀκακία καὶ τὸ ἔνδυμα τῆς ἀρχαίας γυμνώσεως· διότι ὁ σφαγιασθεὶς γιὰ χάρη μας, ἔνδυμα ἀφθαρσίας καὶ εἶναι καὶ λέγεται. Ἀρσενικό, ἐπειδὴ προσάγεται ὑπὲρ τοῦ Ἀδάμ. Ἄμωμο δὲ καὶ ἀκέραιο, ὡς θεραπευτικὸ τῆς κακίας καὶ τῶν μολυσμάτων. Γιατί, παρ' ὅλο πὺν ἀνέλαβε τις ἁμαρτίες μας καὶ βάσταξε τις ἀσθενειές μας, δὲν ἔπαθε κάτι αὐτὸς ἄξιο θεραπείας. Πειράχτηκε σὲ ὅλα, ὅπως ἐμεῖς, χωρὶς ὅμως ἁμαρτία· ἀφοῦ ὁ διώκτης δὲν κατέλαβε τὸ φῶς πὺν φωτίζει τὸ σκοτάδι.

ΙΔ΄. Ἐκλέγεται δὲ ὄχι μόνον ἀπὸ τὰ πρόβατα ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἐρίφια, ἐπειδὴ δὲν σφαγιάζεται μόνον γιὰ τοὺς δικαίους ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς· ἴσως δὲ καὶ περισσότερο γι' αὐτούς, καθ' ὅσον ἔχουμε ἀνάγκη μεγαλύτερης φιλανθρωπίας.

ΙΕ΄. Ἀπὸ ἐδῶ προέρχεται ἡ ἱερὴ νύχτα καὶ ἀντίπαλος τῆς διάχυτης νύχτας τοῦ παρόντος βίου, κατὰ τὴν ὁποία λύεται τὸ πρωτόγονο σκότος κι ὅλα φωτίζονται καὶ λαμβάνει ὁμορφιὰ ἢ πρῶην ἀσχήμια. Φεύγουμε τὴν Αἴγυπτο, τὴ σκυθρωπὴ καὶ διώκτρια ἁμαρτία, καὶ τὸν Φαραῶ, τὸν ἀόρατο τύραννο, καὶ πρὸς τὸν ἄνω μετερχόμεστε κόσμον. Σφαγιάζεται ὁ ἄμνος

18. Πρβλ. «Πρὸ δὲ τοῦ ἐλθεῖν τὴν πίστιν ὑπὸ νόμον ἐφρουρούμεθα συγκλειόμενοι εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν ἀποκαλυφθῆναι. ὥστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς Χριστόν, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν· ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως οὐκέτι ὑπὸ παιδαγωγόν ἐσμεν». Γαλ. 3, 23-25.

19. Δηλαδή τὸν Χριστό.

καὶ σφραγιζονται μὲ τὸ τίμιον αἷμα τοῦ ἡ πράξι καὶ ὁ λόγος, ἡ συνήθεια καὶ ἡ ἐνέργεια, οἱ παραστάδες τῶν δικῶν μας θυρῶν, δηλαδή τῶν κινήσεων καὶ τῶν σκέψεων τοῦ νοῦ. Ἐπέρχεται δὲ ἡ τελευταία καὶ βαρύτερη πληγὴ στοὺς διώκτες, καὶ θρηνεῖ ἡ Αἴγυπτος τὰ πρωτότοκα τῶν δικῶν τῆς λογισμῶν καὶ πράξεων.

ΙΣΤ'. Καὶ ἐμεῖς θὰ φᾶμε τὸν ἀμνό· πρὸς τὸ ἐσπέρας, ἐπειδὴ στὸ τέλος τῶν αἰώνων ἔλαβε χώρα τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐπειδὴ τὸ ἐσπέρας παρέδωσε τὸ μυστήριον στοὺς μαθητὲς, λύοντας τὸ σκότος τῆς ἁμαρτίας. Ὅχι βρασμένο ἀλλὰ ψημένο, γιὰτὶ ὁ λόγος δὲν περιέχει κάτι τὸ ἄδηλο σ' ἐμᾶς καὶ ὑδαρές, ἀλλὰ εἶναι ὀλόκληρος καὶ στερρός, δοκιμασμένος ἀπὸ τὸ καθαρτικὸ πῦρ ἐκείνου ποῦ ἤλθε νὰ βάλει φωτιὰ στὴ γῆ, ἡ ὁποία κατακαίει τὶς παλαιᾶς συνήθειες.

ΙΖ'. Ἀλλὰ καὶ ὁ τρόπος τῆς βρώσεως δὲν εἶναι ἄνευ σημασίας· θὰ ἀναλώσουμε τὸ θῦμα μὲ βιασύνη, τρώγοντας μαζὶ μ' αὐτὸ ἄζυμα καὶ πικρὰ χόρτα, φορῶντας ζώνη στὴ μέση, καὶ ὑποδήματα, καὶ κρατῶντας ραβδί ὅπως οἱ ἡλικιωμένοι. Μὲ βιασύνη, ὅπως ὁ Λῶτ, γιὰ νὰ μὴ μᾶς προλάβει τὸ Σοδομιτικὸ πῦρ οὔτε νὰ γίνουμε στήλη ἄλατος, ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιστροφῆς ἐπὶ τὰ χεῖρω. Μὲ πικρὰ χόρτα, γιὰ τὴν πικράδα τοῦ κατὰ Θεὸν βίου· γιὰτὶ, ἂν καὶ ὁ νέος ζυγὸς εἶναι καλὸς καὶ ἐλαφρὺς, ὅπως ἀκούσ²⁰, αὐτὸ ὀφείλεται στὴν ἐλπίδα καὶ στὴν ἀνταπόδοση, ἡ ὁποία εἶναι πολὺ πιὸ γενναϊόδωρη ἀπὸ τὶς ἐδῶ κακουχίες. Ἐξ ἄλλου, ποιὸς θὰ μπορούσε νὰ διαφωνήσῃ ὅτι τὸ

20. «Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καὶ γὰρ ἀναπαύσω ὑμᾶς. ἄρατε τὸν ζυγὸν μου ἐφ' ὑμᾶς καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πράξας εἶμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν· ὁ γὰρ ζυγὸς μου χρηστὸς καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρὸν ἐστίν». Μθ. 11, 28-30.

Εὐαγγέλιο εἶναι πιὸ σκληρὸ καὶ χρειάζεται μεγαλύτερη προσπάθεια; Γιατὶ ὁ νόμος ἀπαγορεύει τὴ διάπραξη τῆς ἀμαρτίας, ἐμεῖς ὅμως ἐγκαλούμεθα καὶ γιὰ τὶς αἰτίες. Οὐ μοιχεύσεις, λέει ὁ νόμος· σὺ ὅμως οὔτε νὰ ἐπιθυμήσεις, πυροδοτώντας τὸ πάθος μὲ μιὰ περίεργη καὶ ἐπίμονη ματιά.

ΙΗ΄. Ἡ μέση πάλι, στὰ μὲν ἄλογα ζῶα δὲν θὰ πῶ ὅτι εἶναι ἄδετη ἐπειδὴ δὲν διαθέτουν λογικὴ, ποὺ συγκρατεῖ τὶς ἡδονές· γιατί ἐκεῖνα γνωρίζουν τὰ ὅρια τῶν φυσικῶν παρορμήσεων. Σ' ἐσένα ὅμως, ἡ ζώνη τῆς σωφροσύνης ἄς ἀναστέλλει τὶς ἐπιθυμίες καὶ τοὺς χλιμιντρισμούς (ὅπως λέει ἡ Γραφή²¹, διασύροντας τὴν αἰσχύρη τοῦ πάθους), ὥστε μὲ καθαρὴ συνείδηση νὰ φᾶς τὸ Πάσχα. Γνωρίζω ἐπίσης τὴ στρατιωτικὴ ζώνη, καὶ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ ποὺ ζώστηκε ὁ Δαβίδ²², καὶ τὴ ζώνη τῆς ἀληθείας, ποὺ ἀναφέρει ὁ Παῦλος²³.

ΙΘ΄. Τὰ δὲ ὑποδήματα, τὰ λύνει ὅποιος πρόκειται, σὰν τὸν Μωυσῆ, νὰ πατήσῃ σὲ ἅγια γῆ. Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ φεύγει ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο ἄς τὰ φορεῖ γιὰ ἐπιπρόσθετη ἀσφάλεια, ὥστε νὰ μὴν τρωθεῖ στὴν πτέρνα ἀπὸ τὰ πολλὰ φίδια καὶ σκορπιούς ποὺ τρέφει ἡ Αἴγυπτος, τὰ ὁποῖα ἔχουμε λάβει τὴν

21. «οὗτος ὁ κληρὸς σου καὶ μερὶς τοῦ ἀπειθεῖν ὑμᾶς ἐμοί, λέγει κύριος, ὡς ἐπελάθου μου καὶ ἠλιπίσας ἐπὶ ψεύδεσιν. καὶ γὰρ ἀποκαλύψω τὰ ὀπίσω σου ἐπὶ τὸ πρόσωπόν σου, καὶ ὀφθήσεται ἡ ἀτιμία σου, καὶ ἡ μοιχεία σου καὶ ὁ χρεμετισμός σου καὶ ἡ ἀπαλλοτριώσις τῆς πορνείας σου. ἐπὶ τῶν βουνῶν καὶ ἐν τοῖς ἀγροῖς ἐώρακα τὰ βδελύγματά σου· οὐαὶ σοι, Ἱερουσαλήμ, ὅτι οὐκ ἐκαθαρίσθης ὀπίσω μου, ἕως τίνος ἔτι;». Ἱερ. 13, 25-27.

22. «ὁ Θεὸς ὁ περιζωννύων με δύναμιν καὶ ἔθετο ἄμωμον τὴν ὁδόν μου». Ψαλμ. 17.

23. «στῆτε οὖν περιεζωσμένοι τὴν ὀσφὺν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης». Ἐφ. 6, 14.

ἐντολὴ νὰ πατοῦμε²⁴. Τέλος, γνωρίζω τὴ ράβδο στὴν ὁποία στηριζόμαστε, καὶ τὴν ποιμαντικὴ καὶ διδασκαλική, ἡ ὁποία ἐπαναφέρει τὰ λογικὰ πρόβατα. Ἀλλὰ σ' ἐσένα ὁ νόμος ὀρίζει τὴν ὑποστηρικτικὴ, νὰ μὴν καθήσει δηλαδὴ πουθενὰ ὁ λογισμὸς σου, ἐνῶ ἀκοῦς γιὰ τὸ αἷμα τοῦ Θεοῦ καὶ γιὰ τὸ πάθος, καὶ περιπλανηθεῖς ἀθέως· ἀλλὰ μὲ πίστη, χωρὶς ντροπὴ ἢ δισταγμὸ φάε τὸ σῶμα, πιές τὸ αἷμα, καὶ στηρίξου στὴν πέτρα, γιὰ νὰ μὴν διασαλευθοῦν τὰ βήματά σου πρὸς τὸν Θεό.

Κ'. Ἐπιπλέον, χρησιμοποίησε τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρὰ σκευὴ τῶν Αἰγυπτίων· ταλαιπωρήθηκες ἐδῶ παλεύοντας μὲ τὸν πηλό, τὸ μοχθηρὸ τοῦτο καὶ ρυπαρὸ σῶμα, θὰ ἐξέλθεις λοιπὸν ἀμισθί; Δικό μου εἶναι τὸ χρυσάφι καὶ δικό μου εἶναι τὸ ἀσήμι, λέει²⁵ ὁ Δεσπότης, καὶ σοῦ τὸ προσφέρει σήμερα γιὰ νὰ τὸ χρησιμοποίησεις γιὰ τὴ σωτηρία σου. Ἄς ἀποκτήσουμε, λοιπὸν, φίλους ἀπὸ τὸν μαμμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ὥστε ὅταν φύγουμε, νὰ λάβουμε ἀνταπόδοση κατὰ τὸν καιρὸ τῆς κρίσεως²⁶.

ΚΑ'. Ἄν ἔτσι ἐγκαταλείψεις τὴν Αἴγυπτο, γνωρίζω καλὰ ὅτι στήλη πυρὸς καὶ νεφέλη θὰ σὲ καθοδηγεῖ νύχτα καὶ ἡμέρα, θὰ διαχωρισθεῖ ἡ θάλασσα, θὰ καταποντιστεῖ ὁ Φαραώ, θὰ βρέξει ἄρτος, ἡ πέτρα θὰ πηγάζει, ὁ Ἀμαλῆκ θὰ καταπολημηθεῖ ἀπὸ τὰ τίμια χέρια, τὰ ὁποῖα σχηματίζουν τὸ ἀήτητο τρόπαιο τοῦ σταυροῦ²⁷. καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, γιὰ νὰ μὴν μακρυγορῶ, θὰ σοῦ δοθοῦν ἀπὸ τὸν Θεό. Τέτοια ἐορτὴ ἐορ-

24. «ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήση». Λκ. 10, 19.

25. Γ' Βασ. 21, 3.

26. Λκ. 16, 9.

27. Ἐξ. 17, 9-13.

τάξεις σήμερα, τέτοια τροφή σου προσφέρει ή γέννηση του γεννηθέντος και ο ένταφιασμός του παθόντος· τουτο είναι το μυστήριο του Πάσχα.

ΚΒ'. Επιβάλλεται μάλιστα να εξετάσουμε ένα πράγμα και δόγμα, το οποίο πολλοί παρερμηνεύουν: Το μέγα και περιβόητο αίμα του Θεού και αρχιερέως και θύματος, το οποίο χύθηκε για έμας, σε ποιον προσεφέρθη; Διότι ήμασταν αιχμάλωτοι του πονηρού, πουλημένοι σκλάβοι στην άμαρτία²⁸, και αν τα λύτρα καταβάλλονται όχι στον κατέχοντα, τότε σε ποιον και γιατί; Εάν μόνον στον πονηρό, όποια βλασφημία· όχι μόνο από τον Θεό, αλλά και τον Θεό τον ίδιο λύτρο ο ληστής λαμβάνει, και μισθό τόσο υπέρογκο για την τυραννία του, ώστε θα ήταν δίκαιο να μάς έλευθερώσει. Εάν πάλι στον Πατέρα, πρώτον μόνον πώς; αφού δέν μάς κρατούσε αυτός. Και δεύτερον, πώς γίνεται το αίμα του Μονογενοϋς να τέρπει τον Πατέρα, ο όποιος ούτε τον Ίσαάκ δέν δέχτηκε ως πατρική προσφορά, αλλά αντίλλαξε τή θυσία με κριάρι, αντί του λογικού θύματος; Άρα, λαμβάνει μόνον ο Πατήρ, όχι έπειδή το άπαιτησε ούτε γιατί το είχε ανάγκη, αλλά για την οικονομία και για την ανάγκη να αγιασθει ό άνθρωπος από την ανθρωπότητα του Θεού· για να μάς άπελευθερώσει ό ίδιος από τον βίαιο τύραννο που μάς κρατούσε και να μάς έπαναφέρει κοντά του με τή μεσολάβηση του Υίου²⁹.

28. Ρωμ. 7, 14.

29. Οί προεκτάσεις του συλλογισμού αυτού είναι πάντα επίκαιρες, άφ' ενός στην ποιμαντική του διάσταση μέσα στο ιερό μυστήριο τής Έξομολογήσεως, αλλά και στους θεολογικούς διαλόγους, καθ' ότι αντικρούει, αν και διετυπώθη άρκετους αιώνες νωρίτερα, το λατινικό δόγμα περι τής ίκανοποιήσεως τής θείας δικαιοσύνης (Άνσελμος

ΚΓ΄. Θὰ μεταλάβουμε λοιπὸν τοῦ Πάσχα τώρα μὲν ὡς τύπο, λίγο ὅμως ἀργότερα τελειότερο καὶ καθαρότερο, ὅταν θὰ πίνει καινὸ αὐτὸ ὁ Λόγος στὴ βασιλεία τοῦ Πατρός³⁰, ἀποκαλύπτοντας καὶ διδάσκοντας αὐτὰ ποὺ τώρα μετρίως φανέρωσε. Διότι καινὸ μὲν αἰεὶ, εἶναι αὐτὸ ποὺ τώρα γνωρίζεται³¹. Ποία δὲ ἡ πόση καὶ ἡ ἀπόλαυση, σ' ἐμᾶς μὲν ἀπόκειται νὰ μάθουμε, σ' ἐκεῖνον δὲ νὰ τὸ διδάξει. Γιατὶ τροφή εἶναι ἡ διδασκαλία, καὶ τοῦ τρέφοντος³². Ἀλλὰ ἐλάτε, ἄς μεταλάβουμε καὶ ἐμεῖς τοῦ νόμου μὲ τρόπο εὐαγγελικὸ, ὄχι κατὰ γράμμα· ἄς στρέψουμε τὸ βλέμμα μας στὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἄς προσφέρουμε θυσία στὸν Θεὸ θυσία δοξολογίας, μαζὶ μὲ τὸν οὐράνιο χορὸ· ἀκόμη περισσότερο, ἄς προσφέρουμε θυσία στὸν Θεὸ τὸν ἴδιό μας τὸν ἑαυτὸ, κάθε ἡμέρα καὶ σὲ κάθε μας κίνηση.

ΚΔ΄. Ἐάν εἶσαι Σίμων Κυρηναῖος, σήκωσε τὸν σταυρὸ καὶ ἀκολούθησε· ἂν συσταυρωθεῖς σὰν τὸν ληστή, προσκύνησε τὸν κρεμασθέντα γιὰ χάρη σου. Ἐάν εἶσαι Ἰωσήφ ἡ Νικόδη-

Καντερβουρίας, κ.λπ.).

30. Πρβλ. ὠδὴ θ΄ τοῦ κανόνα τῆς Ἀναστάσεως: «Ἰὼ Πάσχα τὸ μέγα, καὶ ἱερώτατον Χριστέ· ὦ σοφία καὶ Λόγε, τοῦ Θεοῦ καὶ δύναμις· δίδου ἡμῖν ἐκτυπώτερον, σοῦ μετασχεῖν, ἐν τῇ ἀνεσπέρῳ, ἡμέρᾳ τῆς βασιλείας σου».

31. Εἶναι καὶ ἐδῶ φανερὸς ὁ σύνδεσμος τῆς βρώσεως καὶ τῆς γνώσεως, σὲ βαθμὸ ποὺ σχεδὸν νὰ ταυτίζονται.

32. Πρβλ. «Λάβετε, φάγετε· τοῦτο ἐστὶ τὸ σῶμα μου» (...). Δὲν εἶναι ἄλλο τώρα καὶ ἄλλο στὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν, τὸ μυστήριον εἶναι καὶ τώρα τέλειον, ἡ μετοχὴ μας ὅμως ἀτελής, λόγῳ τῆς δικῆς μας ἀτέλειας. Φανερώνεται. Ἐπομένως, καὶ διδάσκει καὶ νῦν τοὺς μεταλαμβάνοντας, κατὰ τὸ μέτρο τῆς δυνάμεώς μας. Πρβλ. Α' Κορ. 13, 12: «βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην».

μος, ζήτησε τὸ σῶμα καὶ ἐνταφίασέ το. Δάκρυσε μαζί με τὶς μυροφόρες, δὲς τὸ πρῶτὸν τὸν λίθο καὶ τοὺς ἀγγέλους καὶ τὸν ἴδιον τὸν Ἰησοῦ, καὶ γίνε ὁ πρῶτος κήρυκας τῆς Ἀνάστασης. Γίνε Πέτρος ἢ Ἰωάννης, σπεῦσε στὸν τάφο, συναγωνιζόμενος τὴν καλὴ ἄμιλλα. Καὶ ἂν σὰν τὸν Θωμᾶ ἀπουσιάσεις, μὴν ἀπιστήσεις ἀλλὰ λάβε ἀπόδειξη ἀπὸ τὰ σημάδια τῶν ἤλων. Ἄν κατεβεῖ στὸν ἄδη, κατέβα μαζί του, γνώρισε καὶ τὰ ἐκεῖ μυστήρια τοῦ Χριστοῦ, ποιὸς ὁ λόγος καὶ ποιά ἡ οἰκονομία τῆς διπλῆς καταβάσεως· σώζει ἀπλῶς μόνον τοὺς δικαίους ἢ καὶ τοὺς ἐκεῖ πιστεύοντες.

ΚΕ´. Καὶ ἂν ἀνέλθει στοὺς οὐρανοὺς, ἀνέβα μαζί του, γίνε ἓνα με τοὺς ἀγγέλους ποὺ τὸν προπέμπουν ἢ τὸν ὑποδέχονται· διάταξε νὰ ἀφαιρεθοῦν οἱ πύλες καὶ δῶσε ἀπάντηση σὲ ὅσους ἀποροῦν γιὰ τὸ σῶμα καὶ γιὰ τὰ σημάδια τοῦ Πάθους καὶ ρωτοῦν: Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης; Κύριος κραταῖος καὶ δυνατὸς³³ σὲ ὅλα ὅσα πάντα ἔκανε, καὶ κάνει, καὶ σὲ τοῦτο τὸν τροπαιοφόρο πόλεμο γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα.

ΚΣΤ´. Σὲ αὐτὰ τί θὰ μᾶς ποῦν οἱ σκοφάντες, οἱ σκοτεινοὶ περὶ τὸ φῶς καὶ ἀπαίδευτοὶ περὶ τὴ σοφία, γιὰ τοὺς ὁποίους ὁ Χριστὸς δωρεὰν πέθανε; Γι' αὐτὸ κατηγορεῖς τὸν Θεό, γιὰ εὐεργεσία; ὅτι γιὰ σένα ἔγινε ταπεινὸς καὶ γι' αὐτὸ εἶναι μικρός; ὅτι ὁ Ποιμὴν ὁ καλὸς πῆρε τὰ ὄρη καὶ τὰ βουνά, ὅπου θυσίαζες, καὶ σὲ βρῆκε πλανώμενο, καὶ σὲ πῆρε στοὺς ὤμους, καὶ σὲ ἐπανεφέρεε στὴν ἄνω ζωή; Ὅτι ζώνεται τὴν ποδιά καὶ πλένει τὰ πόδια τῶν μαθητῶν, καὶ δείχνει τὴν ἄριστη ὁδὸ τῆς ὑψώσεως, τὴν ταπεινότητα; Καὶ πῶς δὲν τὸν κατηγορεῖς ὅτι τρώει καὶ μετέλωνας, γιὰ νὰ κερδίσει τί; Τὴ σωτηρία τῶν

33. Ψαλμ. 23.

ἀμαρτωλῶν. Διαφορετικά, καὶ τὸν γιατρὸ θὰ κατηγοροῦσε κάποιος ὅτι σκύβει στὶς πληγές καὶ ἀνέχεται τὶς δυσωδίες, γιὰ νὰ δώσει τὴν ὑγεία στοὺς πάσχοντες.

ΚΖ΄. Ἀπεστάλη δὲ ὡς ἄνθρωπος, γιὰτὶ ἦταν διπλός· καὶ γι' αὐτὸ καὶ ἐκοπίασε καὶ πείνασε καὶ δίψασε καὶ δάκρυσε, σύμφωνα μὲ τὸν νόμο τῆς φύσεως³⁴. καὶ ὡς Θεός, ἔχοντας ὡς ἀποστολὴ τὴν εὐδοκία τοῦ Πατρός, πρὸς τὸν ὁποῖο ἀναφέρεται καὶ τὸν τιμᾶ ὡς ἀρχὴ ἄναρχο, καὶ γιὰ νὰ μὴ νομίσουμε ὅτι εἶναι ἀντίθεος. Γι' αὐτὸ λέγεται ὅτι τὸν παρέδωσαν³⁵, ἀλλὰ ἔχει γραφεῖ ὅτι καὶ ὁ ἴδιος παρέδωσε τὸν ἑαυτό του· καὶ ὅτι ὁ Πατὴρ τὸν ἀνέστησε, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἀνέστησε τὸν ἑαυτό του· ἐκεῖνα εἶναι τῆς εὐδοκίας, τοῦτα τῆς ἐξουσίας. Σὺ ὅμως, ἀναφέρεις αὐτὰ πού τὸν μειώνουν καὶ παραβλέπεις αὐτὰ πού τὸν ἀνυψώνουν· καὶ ὅτι μὲν ἔπαθε, τὸ λογαριάζεις, ὅτι δὲ ἀκουσίως, δὲν προσθέτεις. Αὐτὰ πού πάσχει καὶ τώρα ὁ Λόγος³⁶· ἀπὸ ἄλλους νὰ συγγέεται μὲ τὸν Θεὸ Πατέρα, καὶ ἀπὸ ἄλλους ὡς σάρκα νὰ ἀτιμάζεται καὶ νὰ χωρίζεται ἀπὸ τὴ Θεότητα. Σὺ δέ, οὔτε τὴν ἰσότητα δέχεσαι, οὔτε ὁμολογεῖς τὴ Θεότητα.

ΚΗ΄. Ἀνακεφαλαιώνοντας: Δημιουργηθήκαμε γιὰ νὰ εὐτυχήσουμε, εὐτυχήσαμε ἐπειδὴ δημιουργηθήκαμε. Μᾶς πιστώθηκε ὁ Παράδεισος, γιὰ νὰ ἀπολαύσουμε. Λάβαμε ἐντολή, γιὰ νὰ φανοῦμε δόκιμοι τηρῶντας τὴν· ὄχι γιὰτὶ ὁ Θεὸς ἀγνοοῦσε τί θὰ συνέβαινε, ἀλλ' ἐπειδὴ νομοθετοῦσε τὸ

34. Ἐννοεῖ κατὰ τοὺς νόμους τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

35. «τότε ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν φραγελλώσας παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῆ». Μθ. 27, 26.

36. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος κάνει ἐδῶ ἀναφορὰ στὶς ἀρειανικὲς ἐριδες καὶ δοξασίες τῆς ἐποχῆς του. Ὡστόσο, ὁ λόγος ἔχει καὶ σήμερα ἰδιαίτερη σημασία, ἕνεκα τῆς ἀγνοίας τῶν πολλῶν.

αυτεξούσιο. Ἀπατηθήκαμε, ἐπειδὴ μᾶς ἐφθόνησαν· ἐκπέσαμε, ἐπειδὴ παραβήκαμε· νηστέψαμε, ἐπειδὴ δὲν νηστέψαμε ἀπὸ τὸ ξύλο τῆς ζωῆς. Εἶχαμε ἀνάγκη νὰ σαρκωθεῖ ὁ Θεὸς³⁷ καὶ νὰ νεκρωθεῖ, γιὰ νὰ ζήσουμε· νεκρωθήκαμε μαζί του, γιὰ νὰ καθαρισθοῦμε· συναναστηθήκαμε, ἐπειδὴ συννεκρωθήκαμε· συνδοξαστήκαμε, ἐπειδὴ συναναστηθήκαμε.

ΚΘ´. Εἶναι μὲν πολλὰ τὰ θαύματα τοῦ τότε καιροῦ· Θεὸς σταυρούμενος, ἥλιος σκοτιζόμενος (γιατὶ ἔπρεπε μαζί μὲ τὸν Κτίστη νὰ συμπάσχουν καὶ τὰ κτίσματα), αἷμα καὶ ὕδωρ νὰ χύνεται ἀπὸ τὴν πλευρά· τὸ μὲν ὡς ἀνθρώπου, τὸ δὲ ὡς πιὸ πάνω ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο· ἡ γῆ νὰ σειέται, πέτρες νὰ ραγίζουν, νεκροὶ νὰ ἀνασταίνονται πρὸς ἀπόδειξη τῆς τελευταίας καὶ κοινῆς ἀναστάσεως· τὰ ἐπὶ τοῦ τάφου θαύματα, τὰ μετὰ τὸν τάφο, ποιὸς ἄραγε θὰ μποροῦσε νὰ ὑμνήσει ἀξίως; Ἀλλὰ κανένα δὲν εἶναι σὰν τὸ θαῦμα τῆς δικῆς μου σωτηρίας· λίγες σταγόνες αἵματος ὅλον τὸν κόσμον ἀναπλάττουν καὶ γίνονται γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ὅπως γίνεται γιὰ τὸ γάλα ὁ χυμὸς τῆς συκιᾶς³⁸, σὲ ἓνα συγκεντρώνοντάς μας καὶ συνδέοντάς μας.

Λ´. Ὡ Πάσχα, τὸ μέγα καὶ ἱερό, καὶ ὅλου τοῦ κόσμου καθαρτήριο! Ὡ Λόγε Θεοῦ, καὶ φῶς, καὶ ζωή, καὶ σοφία, καὶ δύναμη! Διότι χαίρομαι μὲ ὅλα σου τὰ ὀνόματα. Ὡ Λόγε νο-

37. Πρβλ. Μ. Ἀθανασίου, *Περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου*.

38. Ἡ ἀκριβὴς διατύπωση εἶναι «ῥανίδες αἵματος ὀλίγαί κόσμον ὅλον ἀναπλάττουσαι, καὶ γίνονται καθάπερ ὁπὸς γάλακτι πᾶσιν ἀνθρώποις ...». Ὅπὸς εἶναι ὁ γαλακτώδης χυμὸς τῆς συκιᾶς, ὁ ὁποῖος χρησίμευε ὡς τυτιά, γιὰ νὰ πῆξει τὸ γάλα καὶ νὰ γίνῃ τυρί. Ὁ παραλληλισμὸς τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ μὲ τὸ «γάλα» τῆς συκιᾶς, φωτίζει καὶ τὸ νόημα ἄλλων σημείων τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι τὴν ἄκαρπη καὶ καταρασθεῖσα ἀπὸ τὸν Κύριο καὶ ξηρανθεῖσα συκῆ.

οὔμενε καὶ ἄνθρωπε θεωρούμενε! Τώρα μὲν ἄς ἔχεις τὸν λόγο τοῦτο, εὐχαριστήριο καὶ συνάμα ἱκετήριο, νὰ μὴν πάθουμε κανένα κακὸ πέρα ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα καὶ ἱερά, τὰ ὁποῖα ζήσαμε· καὶ ἄς σταματήσεις τὴν τυραννία τοῦ σώματός μας (βλέπεις, Κύριε, πόσο μεγάλη εἶναι καὶ πόσο μᾶς κάμπτει), ἢ τὴν κρίση σου, ἐὰν μὲ τοῦτο μᾶς καθαρίζεις. Καὶ ἂν φθᾶσουμε ἐπαξίως στὸ ποθούμενο τέλος καὶ γίνουμε δεκτοὶ στὰ οὐράνια σκηνώματα, τότε καὶ ἐκεῖ θὰ σοῦ προσφέρουμε θυσίες δεκτὲς στὸ ἅγιο θυσιαστήριό σου, ὦ Πάτερ, καὶ Λόγε, καὶ Πνεῦμα τὸ ἅγιο· διότι σ' ἐσένα πρέπει κάθε δόξα, τιμὴ, καὶ κράτος, στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

**Ἡ περὶ τῶν μυστηρίων
δογματικὴ διδασκαλία
τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας
[Ἡ νεοσχολαστικὴ τους ἐκδοχή]**

Πρωτ. Βασίλειου Γεωργόπουλου
Ἀναπληρωτῆ καθηγητῆ Θεολογικῆς Σχολῆς ΑΠΘ

(ἰ' μέρος)

Τὸ μυστήριον τοῦ Γάμου

[B. Bartmann, *Lehrbuch der Dogmatik*, σσ. 813-824. M. Premm, *Katholische Glaubenskunde*, Band III/2, σσ. 283-384. L. Ott, *Grundriß der Dogmatik*, σσ. 549-560. A. Schönegger – A. Knecht, «Ehe», *LThK* 3 (1931), 555-560].

1. Ὅρισμός

Ὁ χριστιανικὸς γάμος εἶναι τὸ μυστήριον μέσῳ τοῦ ὁποίου δύο ἄτομα διαφορετικοῦ φύλου, ἱκανὰ νὰ παντρευτοῦν, ἐνώ-
νονται μὲ ἀμοιβαῖα συναίνεση σὲ μία ἀκατάλυτη κοινωνία
ζωῆς, μὲ σκοπὸ τὴν ἀναπαραγωγὴ καὶ τὴν ἀνατροφή ἀπογόν-
ων, ἐνῶ λαμβάνουν χάρη γιὰ νὰ ἐκπληρώσουν τὰ ἀπαιτού-
μενα εἰδικὰ καθήκοντα γιὰ τὴν ἐν λόγῳ κατάσταση.

2. Ἡ θεία προέλευση τοῦ γάμου

Ὁ γάμος, ὡς φυσικὸς θεσμός (officium naturae), ἔχει θεία προέλευση. Ὁ Θεὸς δημιούργησε ἀνθρώπινο γένος ἀπὸ ἄνδρα καὶ γυναῖκα (Γέν. 1, 27) καὶ τοποθέτησε στὴν ἴδια τὴν ἀνθρώπινη φύση τὸ ἐνστικτο τῆς ἀναπαραγωγῆς. Ὁ Θεὸς εὐλόγησε τὸ πρῶτο ἀνθρώπινο ζευγάρι καὶ τοὺς ἔδωσε τὴν ἐντολὴ νὰ πληθύνονται (Γεν. 1, 18)¹.

3. Ὁ γάμος ὡς μυστήριον

Ὁ γάμος ἀποτελεῖ πραγματικὸ καὶ ἀληθινὸ μυστήριον, θεσπισμένον ἀπὸ τὸν Χριστό. Ὁ Χριστὸς ἀποκατέστησε τὸν γάμον πὺν θέσπισε καὶ εὐλόγησε ὁ Θεός, ἐπαναφέροντάς τον στὸ πρωταρχικὸ ἰδεῶδες τῆς ἐνότητος καὶ τοῦ ἀδιαλύτου, καὶ ἀνυψώνοντάς τον στὴ μυστηριακὴ του μεγαλοπρέπεια. Ἡ Σύνοδος τοῦ Τριδέντου² ἀπέρριψε κατηγορηματικὰ τὶς θέσεις τῶν Προτεσταντῶν, οἱ ὅποιοι ἀρνοῦνταν τὴ μυστηριακότητα τοῦ γάμου, θεωρώντας τον ἀπλῶς θεῖο θεσμό³.

4. Οἱ σκοποὶ τοῦ γάμου

Πρωτεύων σκοπὸς τοῦ γάμου εἶναι ὁ πολλαπλασιασμὸς τοῦ ἀνθρώπινου γένους καὶ ἡ ἀνατροφή τῶν τέκνων (Γέν. 1, 28), ἐνῶ **δευτερεύων** σκοπὸς τοῦ γάμου εἶναι ἡ μετ' ἀμοιβαί-

1. B. Bartmann, *Lehrbuch der Dogmatik*, σ. 814.

2. Sess. XXIV, Can. 1. DH, *Enchiridion symbolorum*, 1800, 1801.

3. Ἡ ἄρνηση τοῦ γάμου ὡς μυστηρίου ἀποτέλεσε κοινὸ τόπον τῶν ἡγετικῶν προσώπων τῆς Μεταρρύθμισης καὶ ἐνσωματώθηκε καὶ σὲ Συμβολικὰ Κείμενα τοῦ Προτεσταντισμοῦ. Βλ. Λούθηρου, *De captivitate Babylonica* (1520), WA 6, 550-560. Καλβίνου, *Institutio Christianae Religionis* 4, 19, 34-37 (1559), CR 30, 1089-1092. Ἀπολογία Αὐγουσταίας Ὁμολογίας, ἄρθρο 13. Δεύτερη Ἑλβετικὴ Ὁμολογία, Κεφ. 19.

ου σεβασμού από κοινού συμβίωση και αλληλοβοήθεια στη ζωή (Γέν. 2, 18) και η ήθικα τοποθετημένη ικανοποίηση τῆς σεξουαλικῆς ἐπιθυμίας (Α΄ Κορ. 7, 2)⁴.

5. Οἱ ιδιότητες τοῦ γάμου

Οἱ θεμελιώδεις ιδιότητες τοῦ γάμου εἶναι: α) ἡ **ἐνότητα** (μονογαμία)⁵ καὶ β) **τὸ ἀδιάλυτο** (Μθ. 19, 5-6)⁶. Στὸν παράδεισο, ὁ Θεὸς θέσπισε τὸν γάμο ὡς μονογαμικὴ ἔνωση (Γέν. 1, 28· 2, 24). Ὁ Χριστὸς ἀποκατέστησε τὸν γάμο στὴν ἀρχικὴ του στοχοθεσία. Ἡ σύνοδος τοῦ Τριδέντου διακήρυξε ὅτι ὁ συζυγικὸς δεσμὸς δὲν μπορεῖ νὰ διαρραγεῖ ἀπὸ τὴν αἵρεση, ἢ ἀπὸ τὶς δυσκολίες τῆς συμβίωσης, ἢ ἀπὸ κακόβουλη ἀπουσία τοῦ ἐνὸς συζύγου⁷.

Ὁ χριστιανικὸς γάμος, ἀφοῦ ὀλοκληρωθεῖ («matrimonium ratum et consummatum»), ἀποτελεῖ τέλεια εἰκόνα τῆς ἀδιάλυτης ἔνωσης τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας του, ἡ ὁποία καθιερώθηκε μὲ τὴν ἐνσάρκωση τοῦ Λόγου καί, κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο, εἶναι ἐπίσης ἐξωτερικὰ ἀδιάλυτη, δηλαδή: δὲν μπορεῖ νὰ διαλυθεῖ ὡς πρὸς τὸν δεσμό ἀπὸ καμία ἀνθρώπινη ἐξουσία⁸. Ἡ Ἐκκλησία ἔχει τὴ δυνατότητα γιὰ σοβαροὺς λόγους νὰ συναινέσει καὶ νὰ ἐπιτρέψει τὸν χωρισμὸ τῶν συζύγων ἀπὸ κοίτης καὶ τραπέζης, χωρὶς ὅμως αὐτοὶ νὰ ἔχουν δικαίωμα σύναψης νέου γάμου. Ἐφόσον οἱ λόγοι ἐκλείψουν

4. DH, *Enchiridion symbolorum*, 1311, 3143.

5. Sess. XXIV, DH, *Enchiridion symbolorum*, 1798, 1802.

6. Συστηματικὰ βλ. M. Premm, *Katholische Glaubenskunde*, Band III/2, σσ. 316-356.

7. Sess. XXIV, DH, *Enchiridion symbolorum*, 1805, 1807.

8. DH, *Enchiridion symbolorum*, 3142.

ἐπιβάλλεται πάλι ἢ ἀπὸ κοινοῦ συμβίωσή τους.

Ἐξαίρεση ὑφίσταται στὸ ἀδιάλυτο τοῦ γάμου ὅταν χριστιανικὸς γάμος ποὺ ἀκόμα δὲν ἔχει ὀλοκληρωθεῖ («matrimonium ratum non consummatum») μπορεῖ νὰ διαλυθεῖ ὡς πρὸς τὸν δεσμὸ μὲ τὴν ἐπίσημη δήλωση ἑνὸς ἐκ τῶν δύο συζύγων ἢ μὲ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὴν Ἀποστολικὴ Ἐδρα, ἐὰν ὑπάρχει σοβαρὸς λόγος⁹.

6. Ὑλὴ καὶ τύπος τοῦ μυστηρίου

Τὸ μυστήριον τοῦ γάμου ἔχει ὡς ὕλη τὰ δύο συμβαλλόμενα μέλη. Ὁ τύπος εἶναι ἡ λεκτικὴ διαβεβαίωση τῶν συμβαλλομένων ποὺ συναινοῦν συνειδητὰ καὶ ἀμοιβαῖα γιὰ τὸν γάμο¹⁰.

Ἐφόσον ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀνήγαγε τὸν φυσικὸ γάμο – ὁ ὁποῖος συνίστατο κατ' οὐσίαν στὸ γαμήλιο συμβόλαιον – στὴν κατηγορίαν τοῦ ἱκανοῦ σημείου χάριτος, προκύπτει ὅτι τὸ μυστήριον τοῦ γάμου πραγματικὰ ταυτίζεται μὲ τὸ γαμήλιον συμβόλαιον. Κατὰ συνέπεια, κάθε ἔγκυρον γαμήλιον συμβόλαιον ποὺ συνάπτεται μεταξύ Χριστιανῶν, ἀποτελεῖ ταυτόχρονα μυστήριον, δυνάμει θετικοῦ θείου θεσμοῦ.

Σύμφωνα μὲ τὸ *Decretum pro Armenis* τῆς Συνόδου τῆς Φλωρεντίας¹¹, ἡ ἀμοιβαία προσφορὰ καὶ ἀποδοχὴ τῶν συμβαλλομένων μερῶν εἶναι ἐπαρκὴς λόγος γιὰ τὸ μυστήριον καὶ ὄχι ἡ ἱερατικὴ εὐλογία. Ἀπὸ τὴν πραγματικὴ ταυτοσημίαν

9. M. Premm, *Katholische Glaubenskunde*, Band III/2, σσ. 357-367. Σύμφωνα μὲ τὸν L. Ott οἱ ἀπαρχὲς τῆς παπικῆς διάλυσης τῶν ἀνολοκληρωτῶν γάμων χρονολογοῦνται ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Πάπα Ἀλεξάνδρου τοῦ III (1159-1181). Βλ. L. Ott, *Grundriß der Dogmatik*, σ. 555.

10. B. Bartmann, *Lehrbuch der Dogmatik*, σ. 819.

11. DH, *Enchiridion symbolorum*, 1327.

που υπάρχει μεταξύ του μυστηρίου του γάμου και του γαμήλιου συμβολαίου προκύπτει ότι το έξωτερικό σημείο του μυστηρίου συνίσταται αποκλειστικά στο γαμήλιο συμβόλαιο, δηλαδή: στην άμοιβαία προσφορά και αποδοχή μεταξύ των νυμφευομένων δια λόγων και σημείων¹².

7. Οί λειτουργοί και τὰ ὑποκείμενα τοῦ μυστηρίου

Λειτουργοί του μυστηρίου είναι οι σύζυγοι. Καθώς ή ουσία του μυστηρίου του γάμου συνίσταται αποκλειστικά στο γαμήλιο συμβόλαιο, οι δύο νυμφευόμενοι είναι λειτουργοί και ὑποκείμενα του μυστηρίου.

Ὁ κληρικός, ὁ ὁποῖος ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας ἐπικυρώνει τὴν ἀμοιβαία συγκατάθεση τῶν συζύγων καὶ εὐλογεῖ τὸν γάμο, εἶναι ἀπλὰ μάρτυρας τῆς συζυγικῆς ἐνότητας καὶ λειτουργὸς τῆς ἐπισημότητας πού τὴ συνοδεύει.

Τὸ Κανονικὸ Δίκαιο προβλέπει ἐξαιρετικὲς περιπτώσεις στὶς ὁποῖες συνάπτεται ἔγκυρος γάμος χωρὶς συνδρομὴ τοῦ ἱερέα (προηγούμενος CJC 1098). Ἡ παρουσία τοῦ ἱερέα κατὰ τὸ μυστήριον νοεῖται ὡς ἐπικύρωση τοῦ γάμου ὡς συμβολαίου ἐξ ὀνόματος τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐπικαλεῖται γιὰ τοὺς συζύγους τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ ἐπιπροσθέτως. Ἡ ἱερατικὴ εὐλογία δὲν ἀνήκει στὴν οὐσία τοῦ μυστηρίου, ἀφοῦ ἀποτελεῖ ἓνα ἀπλὸ μυστηριακὸ πρόσθετο στὸ γαμήλιο συμβόλαιο, τὸ ὁποῖο εἶναι τὸ ὄντως μυστήριον.

12. Οἱ Πάπες Πίος ΙΧ, Λέων ΧΙΙΙ καὶ Πίος ΧΙ διακήρυξαν ρητῶς ὅτι τὸν χριστιανικὸ γάμο τὸ μυστήριον εἶναι ἀναπόσπαστο ἀπὸ τὸ γαμήλιο συμβόλαιο, καὶ ὅτι, ἐπομένως, κάθε ἀληθινὸς γάμος μεταξύ Χριστιανῶν ἀποτελεῖ ἀπὸ μόνος τοῦ μυστηρίου. Βλ. L. Ott, *Grundriß der Dogmatik*, σ. 556.

Ὑποκείμενο τοῦ γάμου ὡς συμβολαίου εἶναι ὁποιοδήποτε πρόσωπο, τὸ ὁποῖο δὲν ἔχει κάποιο νομικὸ ἔμπόδιο, ἐνῶ ὑποκείμενο τοῦ γάμου ὡς μυστηρίου εἶναι κάθε ἄνθρωπος ποὺ εἶναι βαπτισμένος καὶ δὲν ἔχει κανένα κώλυμα ἀπὸ τὸ φυσικὸ καὶ ἐκκλησιαστικὸ δίκαιο.

8. Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ μυστηρίου

Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ μυστηρίου εἶναι διπλά. α) Αὐξηση τῆς ἁγιαστικῆς χάρης, καθὼς ὁ γάμος ἀνήκει στὰ μυστήρια τῶν ζώντων. Ὡς μυστήριον ποὺ ἀφορᾷ σὲ ζῶντες, ὁ γάμος προκαλεῖ αὐξηση ἁγιαστικῆς χάριτος. Ἡ χάρις ποὺ λαμβάνεται μὲ τὸ μυστήριον εἶναι καθορισμένη γιὰ τὸν σκοπὸ τοῦ μυστηρίου: χρησιμεύει στὸν ἁγιασμὸ τῶν συζύγων καὶ τοὺς προσφέρει τὴν ὑπερφυσικὴ ἀπαραίτητη δύναμη ὥστε νὰ ἐκπληρώσουν τὰ καθήκοντά τους καὶ β) χορήγηση τῆς μυστηριακῆς χάρης ποὺ συνδράμει στὴν ἀπόκτηση τῶν χαρίτων γιὰ τὴν ἀσκησιμὴν τῆς ἀλλοβοήθειας μεταξὺ τῶν συζυγῶν, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδιῶν.

9. Ὁ ἔγκυρος καὶ θεμιτὸς γάμος

Γιὰ νὰ εἶναι **ἔγκυρη** ἡ τέλεση καὶ ἡ λήψη τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου ἀπαιτεῖται: **i)** καὶ οἱ δύο νυμφευόμενοι νὰ εἶναι βαπτισμένοι, **ii)** ὑπαρξὴ ἀβίαστης πρόθεσης νὰ πράξουν αὐτὸ ποὺ πράττει ἡ Ἐκκλησία, **iii)** ἀπουσία κωλυμάτων καὶ **iv)** τήρηση τῶν προκαθορισμένων ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τύπων ὅπως νὰ τελεστεῖ ὁ γάμος ἐνώπιον τοῦ ἱερέα τῆς ἐνορίας καὶ δύο μαρτύρων· (προηγούμενος CJC, 1094), ἐκτὸς καὶ ἐὰν τὸ Κανονικὸ Δίκαιο προβλέπει κάποια ἐξάιρεση (προηγούμενος CJC 1098· 1099, § 2: γάμος μεταξὺ μὴ Ρωμαιοκαθολικῶν).

Γιὰ νὰ εἶναι ὁ γάμος θεμιτὸς πρέπει οἱ νυμφευόμενοι νὰ εἶναι σὲ κατάσταση χάριτος καὶ νὰ μὴν ὑφίσταται κανένα κώλυμα ποὺ τὸν καθιστᾷ ἀθέμιτο.

Τελικὴ ἀξιωματικὴ παρατήρηση σχετικὰ μὲ τὸ μυστήριον τοῦ γάμου ἀποτελεῖ ἡ θέση τοῦ ρωμαιοκαθολικοῦ χώρου ὅτι ἡ Ἐκκλησία κατέχει δικό της καὶ ἀποκλειστικὸ δικαίωμα νὰ νομοθετεῖ καὶ νὰ κρίνει πάνω σὲ ὅλα τὰ ζητήματα ποὺ σχετίζονται μὲ τὸν γάμο βαπτισμένων, ἐφόσον ἀφοροῦν στὸ μυστήριον¹³.

(Τέλος)

13. L. Ott, *Grundriß der Dogmatik*, σ. 559.

Ἡ συγχώρηση*

Δρος Ἰωάννη Μπέκου

Διδάσκοντος στη Θεολογική Σχολή τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου
καὶ στὸ Πανεπιστήμιο Κύπρου

Πανιερώτατε, σεβαστοὶ πάτερες, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί,
Ἡ ἐντολὴ τῆς συγχώρησης ἔχει δώσει τὸ ὄνομά της στὸν ἑσπερινὸ τῆς ἡμέρας. Γιὰ νὰ ξεκινάει ἡ Ἐκκλησία μας, δηλαδὴ ὅλοι ἐμεῖς ἐδῶ, τὴν πορεία μας μέσα στη Μ. Τεσσαρακοστὴ προβάλλοντας τὴν ἐντολὴ τῆς συγχώρησης, θὰ πρέπει ἡ ἐντολὴ νὰ συγχωροῦμε νὰ εἶναι πολὺ μεγάλης σημασίας γιὰ τὴν ἀνταπόκρισή μας στὴν πρόσκληση πρὸς ὅλους μας γιὰ μετοχὴ στὸν Σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ, ὅλη αὐτὴ τὴν περίοδο, ἀλλὰ καὶ πέρα ἀπὸ αὐτήν.

Δὲν εἴμαστε σίγουροι γιὰ τὸ ἂν πρέπει νὰ συγχωροῦμε καὶ ὁ Θεὸς βλέποντας αὐτὴ μας τὴν ἀδυναμία, μᾶς δίνει τὴν ἐντολὴ τῆς συγχώρησης καὶ μᾶς καλεῖ νὰ συγχωροῦμε καὶ μάλιστα χωρὶς ὅρια καὶ προϋποθέσεις, καλλιεργώντας τὴν ἀρετὴ τῆς συγχώρεσης ποὺ πρότυπό της εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Θεός. Κάποτε ὁ ἀπόστολος Πέτρος ρώτησε τὸν Κύριο, ἀνθρώπινα σκεπτόμενος, μέχρι πόσες φορὲς θὰ πρέπει νὰ συγχωρεῖ κανεὶς τὸν ἀδελφό του. Μάλιστα, κατὰ ἕνα ἀνθρώπινο τρόπο ποὺ συχνὰ ἀκολουθοῦμε καὶ ἐμεῖς, ἀναρωτιέται, μήπως πρέπει μόνο μέχρι ἑπτὰ φορὲς; Ὁ Πέτρος εἶναι βέβαιος ὅτι οἱ ἀνθρώπινες σχέσεις ἔχουν καὶ τὰ ὅριά τους καὶ αὐτὰ θὰ πρέ-

* Ὁμιλία, ἡ ὁποία ἐκφωνήθηκε στίς 14 Μαρτίου 2021 στὸν Ἱερὸ Ναὸ Τιμίου Προδρόμου Κόρνου κατὰ τὸν ἑσπερινὸ τῆς συγχωρήσεως.

πει νὰ τεθοῦν. Βλέπει τὴ συγχώρηση ὡς μιὰ διαδικασία ποὺ κάποια στιγμή ἐξαντλεῖται, ὡς ἓνα συμβόλαιο ποὺ ἔχει συμφωνημένους καὶ λογικοὺς ὅρους. Ἀλλὰ γιὰ τὸν Κύριο, ἡ συγχώρηση τὴν ὁποία κηρύττει στοὺς ἀνθρώπους εἶναι ἐντελῶς ἄλλης τάξης. Γι' αὐτὸ καὶ ἀπαντᾷ στὸν Πέτρο καὶ σὲ ὅλους μας ὅτι θὰ πρέπει νὰ συγχωροῦμε τὸν ἀδελφὸ μας «ἐβδομη-ντα φορές τὸ ἑπτὰ», ἐννοώντας «τὸ ἄπειρο, τὸ συνεχές, τὸ παντοτινόν». Δηλαδή, ὁ Θεὸς μᾶς καλεῖ νὰ συγχωροῦμε ἄπειρες φορές, νὰ συγχωροῦμε συνεχῶς, νὰ συγχωροῦμε πάντα.

Ἀλλὰ γιὰτί ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι, ἀντιλαμβανόμαστε αὐτὴ τὴν ἐντολὴ ὡς δύσκολη καὶ δυσβάστακτη; Γιατί δὲν ἔχουμε ταπείνωση καὶ ἔτσι ἡ φιλανθρωπία ποὺ ἐμεῖς νομίζουμε ὅτι ἐπιδεικνύουμε δὲν ἔχει καμία σχέση μὲ τὴ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ. Καὶ γιὰ νὰ μὴν ἐπιμείνει κανεὶς ὅτι ἡ ἐντολὴ τοῦ Κυρίου εἶναι δυσβάστακτη καὶ δύσκολη, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ καταδείξει ὅτι τὸ πρόβλημα εἶναι μέσα μας, ὁ Κύριος λέει τὴν παραβολὴ γιὰ τὴ Βασιλεία τῶν οὐρανῶν ποὺ μοιάζει μὲ ἓναν βασιλέα ὁ ὁποῖος εἶναι ἕτοιμος νὰ διαγράψει ὑπέρογκα χρεῖα τῶν δούλων του μὲ σκοπὸ νὰ μάθουν οἱ δούλοι του νὰ συγχωροῦν καὶ οἱ ὁποῖοι, ὅμως, δὲν δέχονται νὰ διαγράφουν τὰ μικρὰ χρεῖα τῶν ἀδελφῶν τους.

Μόνο μικρὰ χρεῖα μποροῦμε νὰ ἔχουμε ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι μεταξύ μας, συγκρινόμενα μὲ τὸ πλῆθος τῶν ἀμαρτημάτων μας πρὸς τὸν Θεό, ὁ ὁποῖος δέχεται πάντα τὴ μετάνοιά μας καὶ μᾶς συγχωρεῖ. Ὅταν νομίζουμε ὅτι οἱ ἄλλοι μᾶς ὀφείλουν πολλά, μᾶς ἔχουν κάνει πολλά, καὶ δὲν δικαιούνται τὴ συγχώρησή μας – πάντα ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι ἔτσι νομίζουμε ὥστε νὰ μὴν νιώθουμε τὴν ἀνάγκη νὰ συγχωρήσουμε – θὰ πρέπει νὰ εἴμαστε σίγουροι ὅτι δὲν δικαιούμαστε καὶ τὴ

συγχώρηση ἀπὸ τὸν Θεό. Αὐτὴ ἡ συγχώρηση, ὅμως, ἢ συγχώρηση ποὺ μᾶς δίνει ὁ Θεός, θὰ πρέπει νὰ μᾶς ἐνδιαφέρει. Καὶ τί ἀκριβῶς ζητάει ὁ Θεός ἀπὸ ἐμᾶς; Δύο πράγματα. Καὶ νὰ ἀναγνωρίζουμε τὰ ἁμαρτήματά μας, ἀλλὰ καὶ νὰ συγχωροῦμε τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἄλλων. Αὐτὸς ποὺ ἔχει ἐπίγνωση τῶν ἁμαρτιῶν του, συγχωρεῖ πιὸ εὐκόλα τὸν ἀδελφό του καὶ μάλιστα συγχωρεῖ ὄχι μὲ τὸ στόμα, ἀλλὰ μὲ τὴν καρδιά. Καὶ τότε, πολεμώντας τὴ μνησικακία δὲν στρεφόμαστε κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ ὅπως συνέβη μὲ τὸν ἀχάριστο δοῦλο τῆς παραβολῆς ὅταν ἀρνήθηκε νὰ χαρίσει τὸ μικρὸ χρέος τοῦ ἀδελφοῦ του. Ὅταν συγχωροῦμε τὸν ἀδελφό μας γιὰ τὶς ὑβρεις, τὶς συκοφαντίες ἢ τὰ ποικίλα κακὰ ποὺ ἐνδεχομένως μᾶς προξένησε, στὴν πραγματικότητα μᾶς δίνεται ἡ εὐκαιρία νὰ συγχωρηθοῦν τὰ δικά μας πολὺ περισσότερα ἁμαρτήματα. Μὲ ἄλλα λόγια, ἂν τὸ θελήσουμε, κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς ἀδικήσει, ἀφοῦ μὲ τὴ συγχώρηση, ἀκόμα καὶ τῶν ἐχθρῶν μας, ἐμεῖς ὠφελοῦμαστε.

Στὶς διαφορὲς μας μὲ τὸν πλησίον, τὸν ἀδελφό μας, εἴμαστε τρεῖς. Ὁ ἀδελφός μας, ἐμεῖς καὶ ὁ Θεός. Ἀκούσαμε σήμερα στὸ Εὐαγγέλιο τί εἶπε ὁ Χριστός: «Ἄν συγχωρεῖτε τοὺς συνανθρώπους σας γιὰ τὰ παραπτώματά τους, θὰ σᾶς συγχωρέσει καὶ ὁ οὐράνιος Πατέρας σας». Αὐτὸ ποὺ κυρίως ἐνδιαφέρει τὸν Χριστὸ δὲν εἶναι τόσο ἡ συναίσθηση τῆς ἁμαρτίας ποὺ ἀφορᾷ τὸν ἑαυτό μας, ἀλλὰ ἡ ἐντολὴ τῆς συγχώρεσης ποὺ μᾶς συνδέει μὲ τὸν ἀδελφό μας. Βέβαια ἡ μετάνοια ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ συγγνώμη πρὸς τοὺς ἀδελφούς μας θὰ πρέπει νὰ ἀποτελοῦν καθημερινὴ ὑπόθεση τῆς ζωῆς ἐνὸς Χριστιανοῦ, ἀλλὰ τὴν περίοδο αὐτὴ τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, ἀποκοτῶν ἕναν περισσότερο συλλογικὸ χαρακτήρα. Ἡ Μ. Τεσσαρακο-

στη «εἶναι συλλογική ὑπόθεση στήν ὁποία ὀφείλουμε νά συμμετέχουμε ἀπό κοινού, ἀκολουθώντας τήν τάξη τῆς Ἐκκλησίας γιά τή νηστεία, τή μετάνοια, τή συγχώρεση» καί κατὰ τόν τρόπο αὐτό νά γινόμαστε μαθητές τοῦ Κυρίου.

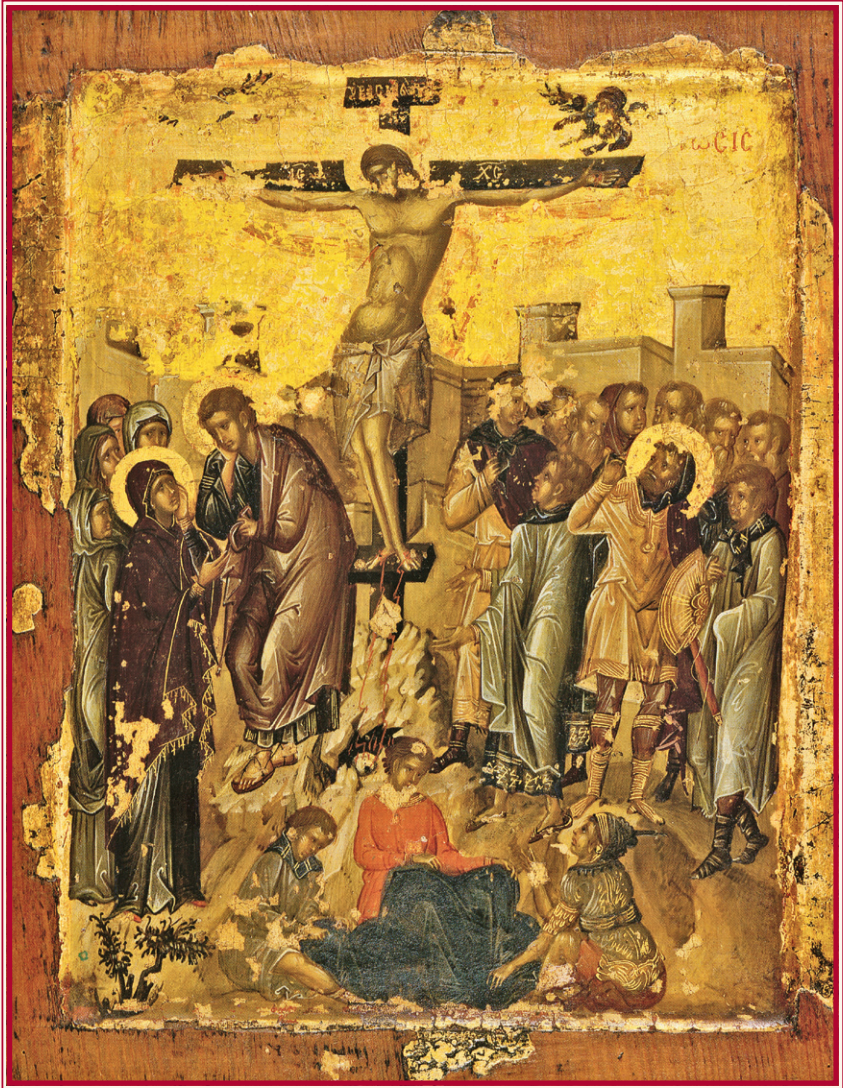
Μέσα στήν Ἐκκλησία, μαθαίνουμε τόν τρόπο νά νηστεύουμε, νά μετανοοῦμε, νά συγχωροῦμε, ἀντιλαμβανόμενοι τή διαφορὰ καί ἀπόσταση τῆς χριστιανικῆς ζωῆς ἀπό ἐκείνη τῆς ἐκκοσμικευμένης ζωῆς. Μέσα ἀπό τή ζωή μας μέσα στήν Ἐκκλησία μαθαίνουμε ὅτι ἡ νηστεία δέν εἶναι μιὰ προσωπική ἄσκηση, ἡ μετάνοια εἶναι μετάνοια ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ γιά τῖς ἁμαρτίες μας πού πάντα βλάπτουν τοὺς ἀδελφούς μας, τήν κοινότητά μας, καί «ἡ συγχώρεση εἶναι μιὰ συγχώρεση πού ἐμεῖς δίνουμε στοὺς ἀδελφούς κι ἐκεῖνοι μᾶς δίνουν γιά τὰ δικά μας παραπτώματα καί τήν ὁποία τελικὰ ἐπιβεβαιώνει ὁ Θεός».

Ἄλλὰ ἡ κατανόηση τῆς πρακτικῆς τῆς συγχώρησης συνδέεται μὲ τήν κατανόηση τῆς πρακτικῆς τῆς μετάνοιας. Ἄλλὰ τί εἶναι ἡ μετάνοια; Μετάνοια εἶναι ἡ ἀπόφαση τοῦ Ζακχαίου: «Κύριε, κοίταξε ὅ,τι ἔκανα στή ζωή μου σταματάω νά τὸ κάνω». Μετάνοια εἶναι τὰ λόγια τοῦ Τελώνη: «Θεέ μου, σπλαχνίσου με τὸν ἁμαρτωλό». Μετάνοια εἶναι ἡ ἐπιστροφή τοῦ Ἀσώτου στὸ σπίτι τοῦ Πατέρα πού δηλώνεται μὲ τὴ φράση: «Πατέρα, ἁμάρτησα στὸν Θεὸ καὶ σ' ἐσένα. Δέν εἶμαι ἄξιος πιά νά λέγομαι γιός σου». Μετάνοια εἶναι ἡ ἀπάρνηση τοῦ ἑαυτοῦ, δηλαδή, ἀλλαγὴ τρόπου ζωῆς. Ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι προτιμοῦμε νά ζοῦμε κατὰ τόν τρόπο πού ἐμεῖς θέλουμε, βάζοντας στόχους καί ὁράματα πού ἐμεῖς τὰ ὀνομάζουμε χριστιανικά χωρὶς συχὰ νά μοιάζουν καὶ πολὺ μὲ τὸν χαρακτήρα τῆς χριστιανικῆς ζωῆς. Μετάνοια σημαίνει ἡ ἀπόφαση νά ἀφήσουμε τὸν

παλαιό ἄνθρωπο, δηλαδή, τὸν ἑαυτό μας ποὺ δουλεύει στὴν ἁμαρτία, στὶς ἡδονές, στὸ δέσιμο μὲ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα ποὺ ἀγαπᾶμε, στὴν ἐξάρτηση ἀπὸ τὶς ποικίλες μέριμνες τῆς ζωῆς μας.

Μετάνοια σημαίνει μεταβολὴ τοῦ χαρακτήρα τῆς ζωῆς μας, μιὰ μεταβολὴ ποὺ φαίνεται ἀπὸ τὴ συγκατάθεσή μας νὰ σηκώσουμε τὸν σταυρὸ ποὺ ὁ Θεὸς ἐναποθέτει στὶς πλάτες μας. Καὶ σηκώνουμε τὸν σταυρὸ μας ὅταν μὲ ὑπομονὴ ἀντιμετωπίζουμε τὶς δοκιμασίες τῆς ζωῆς, τὴν ἀπόρριψη, τὴν ἀποτυχία, τὴ διαβολὴ καὶ ταυτόχρονα ἐπιδιώκουμε τὴν πλήρη καὶ ἀκριβῆ συμμόρφωση πρὸς τὸ θέλημα, τὶς ἐντολές τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἂν καμιὰ φορὰ περνᾶει ἀπὸ τὸ μυαλό μας ἡ σκέψη ὅτι ὁ σταυρὸς μας εἶναι βαρὺς, θὰ πρέπει νὰ κάνουμε δεύτερη σκέψη, μιὰ σκέψη πίστεως, βεβαιότητος, ὅτι τελικὰ ὁ Χριστὸς θὰ μᾶς βοηθήσει νὰ τὸν σηκώσουμε. Μόνοι μας δὲν μπορούμε. Ὁ Χριστὸς εἶναι τὸ πρότυπο τοῦ ἀνθρώπου ποὺ σήκωσε ἀδιαμαρτύρητα τὸν δικό του Σταυρὸ, γνωρίζει τί σημαίνει νὰ σηκώνει κανεὶς τὸν σταυρὸ του καὶ γνωρίζει πῶς σηκώνεται ἓνας σταυρὸς. Τί μεγάλη τιμὴ ἀλήθεια νὰ μᾶς καλεῖ ὁ Θεὸς νὰ κάνουμε ὅ,τι ἔκανε καὶ ἐκεῖνος! Τί μεγάλη τιμὴ νὰ μᾶς θεωρεῖ ἄξιους νὰ ἀκολουθήσουμε τὸ παράδειγμά του.

Ἡ τήρηση τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ εἶναι τελικὰ ὁ σταυρὸς μας, γιατί οἱ ἐντολές τοῦ Θεοῦ κινοῦνται στὴν ἀκριβῶς ἀντίθετη κατεύθυνση ἀπὸ ἐκείνη πρὸς τὴν ὁποία πορεύεται ὁ κόσμος καὶ ἡ τήρηση τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ σημαίνει πνευματικὴ σύγκρουση μὲ τὸν κόσμο. "Ἐχει σημασία μεγάλη, ἀδελφοί μου, νὰ κατανοήσουμε τὴν προτεραιότητα τῆς πνευματικῆς σύγκρουσης γιατί ἔχει μεγαλύτερη ἐπιδραστικότητα καὶ παράγει μεγαλύτερα καὶ μονιμότερα πνευματικὰ ὀφέλη ἀπὸ

Ἡ Σταύρωση
(Ι.Μ. Εὐαγγελισμοῦ Πάτμου).

μιὰ ἐξωτερικὴ σύγκρουση μὲ τὸν κόσμον μὲ τρόπο ὅμοιον μὲ τὸν ὅποιο οἱ ἄνθρωποι λύνουν τὶς διαφορὰς τους.

Ἐνα παράδειγμα ἀπὸ τὰ συμβάντα τῶν ἡμερῶν μας θὰ μᾶς βοηθήσει νὰ καταλάβουμε τὸν χαρακτήρα αὐτῆς τῆς πνευματικῆς σύγκρουσης εἰσερχόμενοι μάλιστα στὴ Μ. Τεσσαρακοστή.

Ζοῦμε τὴν ἐποχὴ τῆς πανδημίας καὶ βιώνουμε πρωτόγνωρες συνθήκες ποὺ ἀναστατώνουν τὴ ζωὴ μας καὶ ἀμφισβητοῦν δεδομένα τῆς προσωπικῆς, οἰκογενειακῆς, κοινωνικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς μας ζωῆς. Δὲν εἴμαστε πιά σίγουροι ἂν αὐριο θὰ ἔχουμε δουλειά, ἂν αὐριο θὰ μπορούμε νὰ στείλουμε τὰ παιδιά μας στὸ σχολεῖο, ἂν αὐριο θὰ μπορούμε νὰ ἀνοίξουμε τὶς Ἐκκλησίες μας, νὰ λατρέψουμε τὸν Τριαδικὸ Θεό, νὰ κοινωνήσουμε τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Δὲν εἴμαστε πιά σίγουροι ἂν θὰ μπορέσουμε νὰ φτάσουμε μέχρι τὴ Μ. Ἑβδομάδα καὶ μᾶς πιάνει μιὰ ταραχὴ στὸ ἐνδεχόμενο νὰ μὴ γιορτάσουμε καὶ φέτος τὴν Ἀνάσταση μὲ τὸν τρόπο ποὺ γιορτάζουν οἱ Χριστιανοί, δηλαδὴ μέσα στὴ Λατρεία τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἐνῶ εἰσερχόμαστε στὴ Μ. Τεσσαρακοστή κατὰ τὴν ὁποία αὐξάνεται ἡ ὁμαδικὴ προσευχὴ καὶ λατρεία τοῦ Θεοῦ στοὺς Ναοὺς μας, δὲν εἶναι βέβαιο ὅτι θὰ μπορέσουμε νὰ τὴ ζήσουμε μὲ τὸν τρόπο ποὺ τὴν ζοῦν οἱ πιστοὶ Χριστιανοί.

Ὁ κόσμος μᾶς λέει ὅτι πρέπει νὰ διαφυλάξουμε πάση θυσία καὶ κατὰ προτεραιότητα τὸ ἀγαθὸ τῆς ὑγείας, ἐνῶ ἐμεῖς γνωρίζουμε τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ «ζητεῖτε πρῶτον τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ἡμῖν». Ἐνῶ συμφωνοῦμε μὲ τὶς προσπάθειες γιὰ τὴν προστασία τῆς δημόσιας ὑγείας, τὴ βιολογικὴ μας ὑγεία τὴ

βλέπουμε ἄρρηκτα συνδεδεμένη με τὴν πνευματικὴ μας ζωὴ καὶ τὴν ἐκζήτηση τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς εἶναι ὁ Κύριος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου. Ὁ κόσμος δὲν θὰ μπορεῖ ποτὲ νὰ μᾶς καταλάβει καὶ νὰ ἀντιληφθεῖ πῶς γίνεται οἱ πιστοὶ Χριστιανοὶ νὰ εἶναι πολῖτες ποὺ ζοῦν στὸν κόσμο αὐτό, ἀλλὰ με μιὰ πολιτεία ποὺ ταιριάζει στοὺς Οὐρανοὺς. Ἄς δοῦμε τί σημαίνουν ὅλα αὐτά: Δὲν πρέπει νὰ μᾶς ξαφνιάζουν οἱ προτεραιότητες τοῦ κόσμου καὶ οἱ στόχοι τῆς διακυβέρνησης τῶν ἐθνῶν ποὺ μᾶς φαίνονται ξένοι με τὴ χριστιανικὴ ζωὴ. Πάντα ἔτσι ἦταν, ἀπλὰ δὲν τὸ προσέχαμε τακτοποιημένοι καὶ ἐμεῖς μέσα σὲ ἓναν κόσμο ὀργανωμένο καὶ ἀξιοπρεπῆ, ἓναν κόσμο ἀκεραιότητας καὶ σταθερότητας. Πάντα ἔτσι ἦταν, δηλαδή, πάντα οἱ προτεραιότητες τοῦ κόσμου, τὰ ἐνδιαφέροντά του, οἱ δυνατότητές του, δὲν ἀντιστοιχοῦσαν στὶς χριστιανικὲς προτεραιότητες, στὸν χαρακτήρα τῆς ζωῆς μέσα στὴν Ἐκκλησία. Τώρα, στὶς μέρες μας, ὅλα αὐτὰ παίρνουν καὶ ἄλλες μορφές.

Ἀκοῦμε γιὰ τὶς ἀποφάσεις τῶν ὑπευθύνων ποὺ δυσκολεύουν τὴ ζωὴ μας στὴν Ἐκκλησία καὶ ἐμεῖς ξαφνιαζόμαστε, ἐνῶ θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχουμε μάθει ὅτι ἡ ζωὴ ποὺ μᾶς προσφέρει ὁ Θεὸς μέσα στὴν Ἐκκλησία δὲν εἶναι μιὰ ζωὴ ποὺ ποτὲ δὲν θὰ ἔχει ἀναταράξεις ἢ ἀναστατώσεις. Δὲν μᾶς ἔχει μιλήσει γιὰ τέτοιες ἐγγυήσεις ὁ Θεός. Τὸ ἀντίθετο μάλιστα, καθὼς ὁ Θεὸς μᾶς ἀποκάλυψε τὶς δοκιμασίες ποὺ συνεπάγεται ἡ χριστιανικὴ ζωὴ: «ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔξετε, ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμο».

Ἄλλὰ ἡ «θλίψη» ἀποτελεῖ μιὰ πνευματικὴ κατάσταση σύγκρουσης με τὸν κόσμο, ἀφοῦ θλίψη θὰ πρέπει νὰ νιώθουμε γιὰ τὴν ἀποστασία τοῦ κόσμου, τὴν ἄρνηση τοῦ κόσμου

στήν παρουσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὴν ἀδυναμία τοῦ κόσμου νὰ καταλάβει τὴ σημασία τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ γιὰ ἕναν πιστὸ Χριστιανό, τὴ δυσκολία τοῦ κόσμου νὰ κατανοήσῃ τὴν ἀσφυξία, τὴν ἀπώλεια ὀξυγόνου, ποὺ σημαίνει γιὰ τοὺς Χριστιανοὺς τὸ σφράγισμα τῶν ναῶν. Θλίψη σημαίνει ἡ αἴσθησις ποὺ νιώθουμε νὰ εἴμαστε ξένοι μὲ τὸν τόπο μας καὶ τοὺς ἀνθρώπους του ὅταν αὐτοὶ ἀποδεικνύονται ξένοι σὲ σχέση μὲ τὸν Θεό. Θλίψη νιώθουμε ὅταν εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ ἀλλάξουμε τὶς πνευματικὲς μας συνήθειες, νὰ διακόψουμε τὴ συγκρότησι τῆς πνευματικῆς μας οἰκογένειας στήν ἐνορία μας, νὰ ἀντικαταστήσουμε τὴν προσωπικὴ ἐπικοινωνία καὶ τὴν ἐπαφή μὲ τὸ πρόσωπο τῶν ἀδελφῶν μας μὲ ἄλλα ὑποκατάστατα ἐπικοινωνίας.

Ἄν πρὶν τὴν πανδημία δὲν νιώθαμε θλίψη καὶ ξενότητα εἶναι γιὰτὶ ἐνδεχομένως νὰ εἴχαμε συμβιβαστεῖ μὲ τὴν κανονικότητα τοῦ κόσμου καὶ νὰ εἴχαμε χάσει τὸ ἦθος τοῦ Χριστιανοῦ ποὺ πάντα θὰ πρέπει νὰ νιώθει πάροικος καὶ παρεπίδημος πορευόμενος πρὸς μίαν ἄλλη πόλη. Ἄν κάτι τέτοιο δὲν συνέβαινε, καὶ νομίζω ὅτι θὰ πρέπει νὰ ἀναγνωρίσουμε τὴν ἁμαρτία μας ποὺ συνδέεται μὲ αὐτὸ ποὺ ἀποκαλοῦμε ἐκκοσμικέυση, τότε ἡ περίοδος τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς ποὺ τώρα ἀνοίγεται μπροστὰ μας μπορεῖ νὰ γίνῃ μία περίοδος μετάνοιας γιὰ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς μας ποὺ ἔχει τὴν τάση νὰ ὁμοιάζει στὸν κόσμο καὶ ὄχι στὸν Τριαδικὸ Θεό.

Αὐτὸς ὁ τρόπος ζωῆς, ὁ χριστιανικὸς τρόπος ζωῆς, δὲν ἔχει τὴν ψευδαἰσθησις κατοχῆς τοῦ χρόνου καὶ δὲν ταιριάζει μὲ τὰ σχέδια μας νὰ μετανοήσουμε στὸ μέλλον, νὰ συγχωρέσουμε κάποια ἄλλη στιγμή, νὰ λειτουργηθοῦμε ὅταν θὰ μπόρῃσουμε. Πιστέψαμε ὅτι ἐλέγχουμε τὴ ζωὴ μας, τὸν χρόνο

μας. Τώρα, καὶ λόγω τῆς πανδημίας, μὲ ὀδυνηρὸ τρόπο μαθαίνουμε ὅτι στὰ χέρια μας εἶναι μόνο ὁ χρόνος ποὺ σήμερα ἔχουμε στὴ διάθεσή μας. Σήμερα ἔχουμε τὴ δυνατότητα νὰ τηρήσουμε τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, νὰ λατρεύουμε τὸν Θεό, νὰ κοινωνήσουμε.

Αὐτὸς ὁ τρόπος ζωῆς, ὁ ἐκκλησιαστικὸς τρόπος ζωῆς, εἶναι μιὰ ζωὴ μέσα στὴν κοινότητα μὲ τὸ ἐνδιαφέρον νὰ εἶναι ἡ συγκρότηση μιᾶς πνευματικῆς οἰκογένειας, πέρα καὶ πάνω ἀπὸ τὴ βιολογικὴ μας οἰκογένεια. Ἄν νιώσαμε τὴ στέρηση τῆς μετοχῆς στὴ λατρεία, θὰ ἔπρεπε, ἂν ἦταν μιὰ χριστιανικὴ στέρηση, νὰ νιώσαμε καὶ τὴ στέρηση τῆς πνευματικῆς συναναστροφῆς μὲ τοὺς πνευματικούς μας πατέρες, τὴ στέρηση τῆς κοινωνίας μὲ τοὺς ἀδελφούς μας, τὴ δυσκολία νὰ τοὺς φροντίσουμε, τὴν ἀδυναμία μας νὰ συμμετέχουμε στὰ πάθη τῆς ζωῆς τους. Ἄν δὲν νιώσαμε τὴ στέρηση τῆς παρουσίας τῶν ἀδελφῶν μας ἢ, πολὺ περισσότερο, στραφήκαμε ἐναντίον τους γιὰ τὶς ἀπόψεις τους, ἔχουμε κάθε λόγο νὰ μετανοήσουμε γιὰ τὸν τρόπο μας κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ ποὺ τονίζει τὴ σημασία τῆς πνευματικῆς οἰκογένειας τῶν πιστῶν ποὺ μὲ τὴ μαρτυρία τους καλοῦν τοὺς ἀνθρώπους νὰ γίνουν ζωντανὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας.

Πανιερώτατε, σεβαστοὶ πατέρες, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί,

Εἶναι σίγουρο ὅτι νιώθουμε ἔντονα γιὰ τὶς ἀπαγορεύσεις ποὺ ἐπιβάλλονται στὴ ζωὴ μας, ἰδιαίτερα γιὰ ἐκεῖνες ποὺ συνδέονται μὲ τὴν ἀπρόσκοπτη μετοχὴ μας στὶς λατρευτικὲς πράξεις τῆς Ἐκκλησίας μας. Καὶ νιώθοντας ἔτσι, στρεφόμαστε κατὰ τῶν ἀδελφῶν μας ποὺ νιώθουν διαφορετικὰ, ἐνδεχομένως ὀργιζόμαστε μὲ ἄλλους ποὺ δὲν μᾶς φαίνεται νὰ ἔχουν σχέση μὲ τὴν Ἐκκλησία καὶ τῶν ὁποίων οἱ ἀποφάσεις

ἐπηρεάζουν τὴν καθημερινή μας ζωὴ, ἀλλὰ καὶ τὴ ζωὴ μας μέσα στὴν Ἐκκλησία.

Εἰσερχόμενοι, ὅμως, στὴ Μ. Τεσσαρακοστὴ θὰ πρέπει νὰ θυμηθοῦμε ὅτι δὲν εἴμαστε ἐμεῖς, οἱ ἀνάγκες μας, οἱ ἐπιθυμίες μας, οἱ ἀπόψεις μας καὶ οἱ διαθέσεις μας τὸ κέντρο αὐτῆς τῆς σπουδαίας πνευματικῆς περιόδου, ἀλλὰ ὁ Χριστός. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι δὲν εἴμαστε καὶ πολὺ σίγουροι γιὰ τὸ γεγονός ὅτι δὲν εἶναι ὁ ἑαυτός μας, ἀλλὰ ὁ Χριστός, τὸ κέντρο τῆς ζωῆς μας στὴν Ἐκκλησία. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν εἴμαστε σίγουροι ὅτι ἡ μετοχὴ μας στὴν Ἐκκλησία θὰ πρέπει νὰ συνοδεύεται ἀπὸ τὸ ἐνδιαφέρον μας γιὰ τὴ σωτηρία πιστῶν καὶ ἀπίστων, ἀπὸ τὴν ἀγάπη φίλων καὶ ἐχθρῶν. Μὲ ἄλλα λόγια δὲν εἴμαστε σίγουροι ὅτι εἶναι ἀναγκαῖο νὰ μετανοοῦμε καὶ νὰ συγχωροῦμε ἂν θέλουμε νὰ εἴμαστε μαθητὲς τοῦ Κυρίου.

Ἄς γίνει, ὅμως, αὐτὴ ἡ περίοδος μιὰ περίοδος ποὺ θὰ μᾶς ἐπιτρέψει νὰ κοιτάξουμε μὲ προσοχὴ τὸν Χριστὸ πάνω στὸν Σταυρό, ὥστε ἡ θέαση τοῦ προσώπου του νὰ εἶναι ἀφορμὴ γιὰ μετάνοια καὶ ταυτόχρονα ἀφορμὴ γιὰ νὰ γίνουμε καὶ ἐμεῖς «συγχώρηση» γιὰ τὸν κόσμον κατὰ τὸν τρόπο ποὺ ἔγινε καὶ ὁ Κύριος πάνω στὸν Σταυρὸ ἢ συγχώρηση γιὰ τὶς ἁμαρτίες μας. Σὲ αὐτὸν θὰ πρέπει νὰ προσβλέπουμε, αὐτὸν θὰ πρέπει νὰ ἀτενίζουμε καὶ ἀπὸ αὐτὸν θὰ πρέπει νὰ μαθαίνουμε τὸν τρόπο νὰ εἴμαστε μαθητὲς του.

Άγιος Ίσιδώρος Πηλουσιώτης

Μια υπενθύμιση τῆς πατερικῆς κοινωνικῆς θεολογίας*

Πέτρον Παναγιωτόπουλου
Ἐπίκουρου καθηγητῆ Θεολογικῆς Σχολῆς ΑΠΘ

Εἶναι μερικές φορές ποὺ ἡ παράδοσή μας μοιάζει μὲ θησαυρὸ ποὺ βρίσκεται μέσα σὲ ἓνα σεντούκι ἀπύθμενο –καὶ πῶς ἂν ἀπλώσει κανεὶς τὸ χέρι του, ὅ,τι καὶ ἂν βγάλει, θὰ εἶναι πολὺτιμο. Αὐτὴν τὴν ἐντύπωση θαρρῶ ἀποκομίζει κανεὶς, ὅταν ἀνακαλύπτει λιγότερο γνωστὲς προσωπικότητες, ὅπως αὐτὴ τοῦ ἀγίου Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτη, τὸν ὁποῖο εἶχε τὴν εὐτυχῆ ἔμπνευση νὰ μᾶς παρουσιάσει ὁ φίλος Γιώργος-Νεκτάριος.

Ὁ ἅγιος Ἰσιδώρος, ἐπιφανὲς ἐκκλησιαστικὸ πρόσωπο τῆς Αἰγύπτου σὲ μιὰ μᾶλλον ἔνδοξη ἐποχὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀπλῶσε συγγραφικὰ τὸ ἐνδιαφέρον του σὲ πλῆθος ἐνδιαφερόντων, δογματικῶν, βιβλικῶν, ἀσκητικῶν, ἠθικῶν κ.ἄ. Ἐκεῖνο ποὺ ἐντυπωσιάζει στὸ περιεχόμενο τῆς διδασκαλίας

* Κείμενο συμμετοχῆς στὴν παρουσίαση τοῦ βιβλίου τοῦ Γιώργου - Νεκταρίου Παναγιωτίδη (Φιλαλήθη): *Πολιτικὴ θεολογία καὶ κοινωνικὴ διδασκαλία Ἁγίου Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτη*. Στὸν κορμὸ τῆς Ὁρθόδοξης Κοινωνικῆς Παράδοσης, ἐκδ. Ἐφημερίδα «Ἡ Χριστιανικὴ», Ἀθήνα 2019), ἡ ὁποία πραγματοποιήθηκε στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Θεσσαλονίκης, τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 2019.

του εἶναι ὅπωςδήποτε τὸ ἔντονο ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ κοινωνικά προβλήματα τῶν ἀνθρώπων, γιὰ ζητήματα τῆς καθημερινότητάς τους καὶ γιὰ τὶς σχέσεις ποὺ ἀναπτύσσονται μεταξύ τους. Εἶναι πολὺ δύσκολο, πραγματικά, νὰ φανταστοῦμε ὅτι αὐτὸς ὁ βαθιὰ κοινωνικὸς λόγος προέρχεται ἀπὸ ἕναν ἐρημίτη.

Ἴσως ὁμως καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς, ὁ λόγος του ἀποκτᾷ ξεχωριστὴ σημασία. Πρόκειται, καταρχάς, γιὰ ἕναν ἄνθρωπο ἀκέραιο καὶ εἰλικρινῆ. Ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ περιεχόμενο τῶν Ἐπιστολῶν του, ἡ συνέπεια λόγων καὶ πράξεων τὸν χαρακτηρίζει προσωπικά, ἀλλὰ ἐπίσης ἀποτελοῦσε καὶ ἀντικείμενο αἰτημάτων του. Ζητοῦσε δηλαδὴ ἐπιτακτικά, αὐτὸ ποὺ κηρύττουμε πρῶτα νὰ τὸ ἐφαρμόζουμε στὸν βίο μας. Ἦταν ἀκόμη, κατὰ πῶς φαίνεται, καὶ ἄνθρωπος ἀγάπης. Ἡ ἐκκλησίη του πρὸς τὸν κραταῖο Κύριλλο Ἀλεξανδρείας γιὰ ἐπιείκεια πρὸς τὸν Νεστόριο φανερώνει, ξεκάθαρα μᾶλλον, τὸν ἥπιο χαρακτήρα τῆς ποιμαντικῆς του –καὶ μάλιστα, ἄς τὸ προσέξουμε αὐτό, σὲ ἕνα ἰδιαίτερα εὐαίσθητο ζήτημα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, αὐτὸ τῆς ὀρθοτόμησης τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς ἀντιμετώπισης τῶν αἰρετικῶν παρεκκλίσεων. Σὲ ἕνα ζήτημα, μὲ ἄλλα λόγια, ποὺ ἔχουμε δεῖ νὰ δικαιολογοῦνται πλῆθος ἐκδηλώσεων βίας καὶ ὠμῆς καταπάτησης τοῦ πνεύματος εὐσπλαχνίας ποὺ κατεξοχὴν κηρύττει τὸ Εὐαγγέλιο, ἀκόμη καὶ πρὸς τοὺς ἐχθρούς.

Σὲ ἕνα γενικότερο πλαίσιο, καὶ ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ἡ ἔρευνα, ὁ λόγος του δὲν ἀκολουθεῖ θεωρητικὰ σχήματα, ἀλλὰ ἐστιάζεται στὴ διαπραγμάτευση πρακτικῶν ζητημάτων μὲ ἕναν λόγο κυρίως ἄμεσο καὶ εἰλικρινῆ, παρὰ ρητορικό, μολοντί ἡ παιδεία καὶ ἡ μορφωτικὴ του σκευὴ εἶναι ἐμφανῆς.

Τὸν βλέπουμε ἄλλωστε νὰ στέκεται μὲ φειδῶ ἀπέναντι στὰ ἑλληνικὰ γράμματα, ἀλλὰ καὶ νὰ τρέφει ξεχωριστὴ ἐκτίμηση γιὰ τὸν διάσημο Ἰουδαῖο λόγιο Φίλωνα Ἀλεξανδρέα.

Τὸν συγκεκριμένο Ἅγιο τὸν γνωρίζουμε ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τὸν ἐπιστολικὸ λόγο του. Ἄν καὶ στὸ συγκεκριμένο φιλολογικὸ εἶδος εὐνοεῖται ἡ ἔμφαση σὲ πρακτικὰ θέματα τῆς καθημερινότητος, ὁ λόγος του βλέπουμε ὅτι περισσότερο διδάσκει, ἐπικαλούμενος καθολικὲς ἀρχὲς καὶ ἀξίες, παρὰ ἀναλώνεται σὲ δευτερεύοντα ζητήματα. Γι' αὐτὸ καὶ τελικὰ οἱ νοθεσίες ποὺ ἀπευθύνει στοὺς ἀποδέκτες τῆς ἀλληλογραφίας του ἔχουν ἓναν διαχρονικὸ χαρακτήρα, ἀποτελοῦν δηλαδή πολὺτιμες παρακαταθήκες καὶ γιὰ τὸ παρόν, ἀφοῦ τὸ περιεχόμενο τῶν Ἐπιστολῶν του κρίνεται ἐξαιρετικὰ ἐπίκαιρο ἀκόμη καὶ σήμερα.

Τὸ πιὸ ἐντυπωσιακὸ εἶναι ὅμως τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ἀσκητὴς Ἅγιος ἀναπτύσσει ἓναν ἐξαιρετικὰ κριτικὸ λόγο γιὰ τὴν ὑφιστάμενη τάξη πραγμάτων, καθὼς δὲν ὠραιοποιεῖ καταστάσεις καὶ συμπεριφορές. Τὸν ἐνδιαφέρει ἡ οὐσία τῶν πραγμάτων καὶ ὄχι ὁ τύπος τους. Γιὰ παράδειγμα, ἀντιλαμβάνεται τὴν εἰρήνη μόνον σὲ σύγκριση μὲ τὴ δικαιοσύνη. Ἀλλιῶς τὴ θεωρεῖ προνόμιο «τῶν ληστῶν καὶ τῶν λύκων»². Μιὰ εἰρήνη ποὺ εὐνοεῖ τὴν καταπίεση καὶ τὴν ἀδικία τίθεται στὸ ἔργο του ἐν ἀμφιβόλῳ, ταυτίζεται μὲ τὴν «ἡσυχία τοῦ νεκροταφείου» καὶ «μυρίζει ἀνθρώπινο αἷμα», ὅπως θὰ ἔλεγε καὶ ὁ σύγχρονος ποιητής³.

2. Βλ. PG 78, 924D.

3. Βλ. Ὀδυσσέα Ἐλύτη, *Μαρία Νεφέλη*, ἐκδ. Ἰκαρος, Ἀθήνα 2008⁷, σ. 108: «ὅπου ἀκοῦς τάξη ἀνθρώπινο κρέας μυρίζει».

Ἡ διδασχὴ του ἀσφαλῶς καὶ ἔχει πολιτικὸ χαρακτήρα, καθῶς ἀκουμπᾶ σὲ ζητήματα νόμων, ἐξουσίας, ὀργάνωσης τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, οικονομικῶν προβλημάτων, προβλημάτων τῆς τοπικῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητας. Ὡστόσο, στὴν ὀπτική του ὑπάρχει σταθερὰ ἡ εἰκόνα τῆς μέλλουσας Βασιλείας. Πρόκειται δηλαδὴ γιὰ μιὰ ποιμαντικὴ ματιὰ, διαποτισμένη ἀπὸ τὸ ἐσχατολογικὸ πνεῦμα. Ἡ ἐσχατολογικὴ του βεβαιότητα δὲν καταστρέφει τὸ παρόν, δὲν τὸ ὑποτιμᾶ. Θὰ μπορούσαμε συνεπῶς νὰ ποῦμε ὅτι πρόκειται γιὰ μιὰ ἀριστοτεχνικὴ ἀρμονία τῆς θεραπείας γιὰ τὴν καθημερινὴ ἀγωνία μὲ τὴν προοπτικὴ τῆς αἰωνιότητος – ἐντελῶς ἀντίθετη δηλαδὴ μὲ τὴ συνήθη ἑτεροβαρῆ ἀπολυτοποίηση τοῦ ἐνὸς ἀπὸ τοὺς δύο αὐτοὺς πόλους τοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος.

Μιὰ σταθερὴ του μέριμνα καὶ ἐπιδίωξη, ὅπως εἶδαμε καὶ πρὶν, εἶναι ἡ ἐπικράτηση τῆς δικαιοσύνης. Ὅχι ὅμως κατ' ὄνομα καὶ κατ' ἐπίφαση. Τὴ συσχετίζει μὲ τὴν εἰρήνη, ἀλλὰ καὶ προτάσσει τὴν ἀλήθεια πῶς ἡ κοινωνικὴ ἀπελευθέρωση δὲν μπορεῖ νὰ συντελεστεῖ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸν προσωπικὸ ἀγῶνα ἀπελευθέρωσης ἀπὸ τὰ πάθη. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ πάλι, θεωρεῖ ὅτι ὑπάρχει ἓνα ζήτημα μὲ τὴ φύση τοῦ αἰμοχαροῦς ἀνθρώπου. Ἐνας τέτοιος ἄνθρωπος, μᾶς λέει, πὸν εὐφραίνεται μὲ τὴν ἀπώλεια ἀνθρώπινων ζωῶν, ἔχει διαστραφεῖ ὄντολογικά, καθῶς ἔχει μετατραπεῖ σὲ δαίμονα. Ἐπιπρόσθετα, ὁ φιλειρηνισμὸς του φτάνει μέχρι καὶ τὸν σκεπτικισμὸ γιὰ τὸ ἴδιο τὸ γεγονὸς τῆς ἄμυνας. Αὐτὴν τὴ νομιμοποιεῖ μόνον ἐν μέρει, καὶ ὅπωςδὴποτε τὴν τοποθετεῖ ἀξιολογικά σὲ χαμηλὴ βαθμίδα γιὰ τὴ χριστιανικὴ ἠθική.

Τὸ ἀγαθὸ τῆς δικαιοσύνης, εἰδικά, τὸ θέτει ὡς πρωταρχικὸ ἀντικείμενο καὶ σκοπὸ τῆς λειτουργίας τῆς ἐξουσίας. Δὲν

μπορούμε να προσπεράσουμε εύκολα τη σαφή προτεραιότητα που βλέπουμε να δίνεται, αναφορικά με τα καθήκοντα της εξουσίας, στην εφαρμογή της δικαιοσύνης για την υπέρσπιση των αδυνάτων και στην ίσοκατανομή των αγαθών. Ως πραγματικός άρχοντας δηλαδή, λογίζεται μόνο εκείνος που μεριμνά αδιάκοπα για την υποστήριξη των πιο ευαίσθητων ομάδων της κοινωνίας του. Αντίστοιχα, τονίζει με επίταση ότι τα χρήματα που προέρχονται από άδικια τὰ θεωρεί καταραμένα και πώς κανένα καλό έργο δεν μπορεί να προέλθει από αυτά. Σε καμιά περίπτωση λοιπόν δεν μπορεί να δικαιολογήσει τον άγιασμό των μέσων από τον σκοπό τους – και τον βλέπουμε να επιμένει ιδιαίτερα σ' αυτό τὸ σημείο.

Στὸ ἴδιο πνεῦμα, τὸν συναντάμε νὰ ἐλέγχει τὴν πολιτεία τῶν διοικούντων, οἱ ὅποιοι μὲ τὴ διαχείρισή τους δὲν βοηθοῦν τοὺς φτωχοὺς νὰ μὴν ἀποστερηθοῦν αὐτὰ πὸ τοὺς ἀνήκουν. Γιὰ ἄλλη μία φορά, ὑπερβαίνει τὴ γραμμὴ τῶν τύπων καὶ στὸ πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου ἐπιζητεῖ τὴν ἀλήθεια τῶν πραγμάτων. Τὸ νὰ μὴν ἀδικεῖ ὁ ἄρχοντας εἶναι σημαντικό, λέει, ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ: ὀφείλει νὰ μεριμνᾷ διαρκῶς καὶ νὰ μὴν ἀδικήσῃ κανεὶς τοὺς ἀδυνάτους.

Μιλώντας ειδικότερα για τὴν περὶ ἐξουσίας διδασκαλία του, βλέπουμε ὅτι στὸν λόγο του οἱ ἄρχοντες δὲν καθαγιαζονται καθαυτοί, οὔτε ἡ ἐξουσία ἀπροϋπόθετα. Ἡ τυραννία καὶ ἡ ἀδιαφορία για τὴ γνώμη τοῦ λαοῦ ἐντοπίζονται ὡς οἱ ἀδι-αμφισβήτητοι πρόξενοι τῶν κοινωνικῶν κακῶν. Καὶ βέβαια, ὀφείλουμε νὰ διευκρινίσουμε ὅτι ὁ λόγος του δὲν διακρίνει τίς εὐθύνες τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὴν πολιτική.

Καὶ ἐπειδὴ ὅπως εἶπαμε τὸν ἐνδιαφέρει ἡ ἀληθινὴ διά-σταση τῶν πραγμάτων καὶ ὄχι ἡ φαινομενική, σὲ μίαν ἄλλη

πτυχή τῆς ποιμαντικῆς του, τὸν βλέπουμε νὰ προτιμᾷ νὰ εἶναι ἰδιαίτερα αὐστηρός, ὄχι μόνον ἀπέναντι σὲ μιὰ ἀδικοπραγοῦσα ἐκκλησιαστικὴ ἐξουσία, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ πρὸς ὅσους στέκονται παθητικοὶ καὶ οὐδέτεροι μπροστά της. Μὲ ἀπλὰ λόγια, κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι στὰ ἀλήθεια οὐδέτερος, τὸ νὰ μὴν κάνεις τὸ καλὸ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νὰ κάνεις τὸ κακό. Αὕτῃ εἶναι βέβαια μιὰ ἀκόμη σταθερὰ τῆς πατερικῆς διδασκαλίας, καθὼς βλέπουμε καὶ ἄλλους ἐξέχοντες ἐκκλησιαστικούς συγγραφεῖς νὰ τονίζουν πὼς τὸ νὰ μὴν ντύνεις π.χ. τοὺς γυμνοὺς, ἐνῶ μπορεῖς, εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὸ νὰ τοὺς γδύνεις. Πρόκειται, μὲ ἄλλα λόγια, γιὰ μιὰ ἐξειδίκευση τῆς γνωστῆς παραβολῆς τῆς Κρίσεως.

Τὸ πεδίο ὅμως ποὺ ἔλκει σίγουρα τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ σημερινοῦ ἀναγνώστη εἶναι αὐτὸ τῶν κοινωνικῶν ζητημάτων. Σὲ αὐτό, ὁ λόγος του καθοδηγεῖ καὶ ὑπενθυμίζει τὸ χρέος κοινωνικῆς ἐφαρμογῆς τῶν βασικῶν εὐαγγελικῶν ἀληθειῶν. Συγκεκριμενοποιεῖ καὶ ὡς ἕναν βαθμὸ προσωποποιεῖ τὰ κοινωνικὰ προβλήματα καὶ τὴ λύση τους. Θεωρεῖ πὼς ἡ κοινωνικὴ δυστυχία δὲν ἔρχεται «ἀπὸ τὸ πουθενά» ἢ ἀπὸ κάποια ἀόριστη ἀδυναμία τῆς ἀνθρώπινης φύσης, ἀλλὰ γεννιέται μέσα ἀπὸ συγκεκριμένους ἐπιλογὲς καὶ πράξεις.

Τὸ σταθερὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τοὺς ἀδυνάτους, τοὺς ἐλαχίστους ἀδελφούς, διδάσκει, ἐλέγχει, ἀλλὰ καὶ συγκινεῖ. Ἐντυπωσιάζει ὡστόσο εἰδικότερα καὶ ἡ ἐστίασή του σὲ συγκεκριμένα πρακτικὰ θέματα, ποὺ καθιστοῦν κατανοητὴ τὴν καλλιέργεια κοινωνικῆς συνείδησης καὶ εὐαισθησίας ποὺ ἐπιχειρεῖ. Ὁ ἱερὸς Πατέρας λ.χ. λογίζει τὸν ἀδαπάνητο πλοῦτο ὡς κατάρρα. Γιὰ τὸν πλοῦτο τῆς Ἐκκλησίας πάλι, θεωρεῖ πὼς ἀνήκει στοὺς φτωχοὺς δικαιωματικά. Προειδοποιεῖ

ὅμως, ὅτι αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ συμβεῖ μὲ κάθε τρόπο καὶ κάθε κόστος. Ἡ, ὅπως ἀκριβῶς τὸ διατυπώνει, τὸ δίκαιο πρέπει νὰ ἐπιδιώκεται μὲ τρόπο ἐπίσης δίκαιο. Δὲν μπορεῖ νὰ δικαιώσει τὸ ἄδικο οὔτε καὶ γιὰ χάρη ἐνὸς δίκαιου σκοποῦ.

Μὲ ὅλα αὐτὰ βλέπουμε νὰ συντίθεται μιὰ θεολογία αὐθεντική, δηλαδή καὶ κοινωνική, πού ὀφείλει νὰ ἐμπεριέχει καὶ τὴν πολιτικὴ διάσταση. Δὲν ξέρω ἂν θὰ τὴν ἀποκαλούσαμε εἰδικότερα «πολιτικὴ», εἶναι σαφῶς ὅμως μιὰ θεολογία πού ἀγκαλιάζει ὅλο τὸν ἄνθρωπο, δείχνει σίγουρη γιὰ τὸ περιεχόμενό της καὶ πραγματεύεται κάθε γωνιὰ τῆς καθημερινότητος. Δὲν ἀναλώνεται σὲ μεγαλόστομες ἐκφράσεις οὔτε καὶ διαπνέεται ἀπὸ κάποια ἀφηρημένη ἠθική, ἀλλὰ κατέχεται ἀπὸ μιὰ ἀγωνία γιὰ τὸ βίωμα τῆς ἀγάπης καὶ τῆ φροντίδα στὸν πλησίον. Οἱ ἐνδεεῖς καὶ οἱ ἀπόκληροι δὲν παρηγοριοῦνται μὲ γλυκερὰ εὐχολόγια, ἀλλὰ καθίστανται στὸ κέντρο τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἐνδιαφέροντος. Μᾶς ὑπενθυμίζεται ἐμφατικὰ ὅτι εἶναι οἱ ἐλάχιστοι γιὰ τοὺς ὁποίους θὰ μᾶς ζητηθεῖ λόγος στὴ μεγάλη ὥρα τοῦ ἀπολογισμοῦ. Πολιτικὴ θεολογία, λοιπόν, ἢ θεολογία τῆς δικαιοσύνης, εἴτε θεολογία τῶν ἐλαχίστων ἀδελφῶν, ἢ διδασκαλία τοῦ ἁγίου Ἰσιδώρου ἀπηχεῖ εὐθέως τὶς ἐπιταγὲς τοῦ Εὐαγγελίου γιὰ τὴ μέριμνα πρὸς τοὺς δῖπλα μας.

Διαβάζοντας κανεὶς τὰ κείμενα τοῦ Ἁγίου ἀπὸ τὸ Πηλοῦσιο, ἴσως νὰ αἰσθάνεται ὅτι αὐτὸς ἀποτελεῖ μιὰ ἐξαιρεση, ἓνα εἶδος μοναχικῆς φωνῆς. Ἄλλὰ αὐτὲς εἶναι οἱ φωνὲς τῶν Ἁγίων μας. Μοναχικὲς στὴν ἐποχὴ τους καὶ διαρκεῖς στὴν αἰωνιότητα. Βέβαια, καὶ γιὰ νὰ εἴμαστε εἰλικρινεῖς καὶ ἀκριβεῖς, ὁ συγγραφέας τοῦ βιβλίου μᾶς προσφέρει ἄλλη μιὰ ὑπηρεσία, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀνάσyrση τῆς ἐνδεχομένως παραγνωρισμένης

διδασκαλίας τοῦ ἁγίου Ἰσιδώρου. Μᾶς παραθέτει εὐστοχους παραλληλισμούς με προτροπές ὁμολογίου περιεχομένου σέ ὄλο τὸ εὖρος τῆς χριστιανικῆς παράδοσης, ἀπὸ τὸν Μ. Βασίλειο ἕως τὸν Κωνσταντῖνο Οἰκονόμο. Μᾶς θυμίζει δηλαδὴ ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ παράδοσή μας καὶ αὐτὴν καλούμαστε νὰ ἀνακαλύψουμε καὶ πάλι.

Ὁ Γερμανὸς συνθέτης Γκούσταβ Μάλερ ἔλεγε ὅτι ἡ παράδοση δὲν ἀφορᾷ τὴ λατρεία τῆς στάχτης, ἀλλὰ τὴ μεταλαμβάνουσα τῆς φλόγας. Εὐχαριστοῦμε λοιπόν, τὸν φίλο Φιλάληθη, πὺ φρόντισε νὰ τραβήξει τὸν λόγο τοῦ Ἁγίου ἀπὸ τὴ θαμπάδα τῆς στάχτης καὶ τὸν ἔκανε φλόγα πὺ θὰ συνεχίσει νὰ ταξιθεύει.

Ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ

Νίκης Γρακοσιῆ
Φιλολόγου

Τῆ Μ. Ἑβδομάδα προβάλλει ἡ Ἐκκλησία μας ἐξαιρετικές μορφές, πού φωτίζουν καὶ καθοδηγοῦν μὲ τὸ παράδειγμά τους ὅσους ἐπιθυμοῦν νὰ πορευτοῦν στὸν δρόμο τοῦ ἁγιασμοῦ, στὸν δρόμο τοῦ Θεοῦ. Μία τέτοια μορφή, πού προκαλεῖ πάντα τὸν θαυμασμό γιὰ τὴν ἀρετὴ, ἀλλὰ καὶ τὴ συμπάθειά μας γιὰ τὰ παθήματά του, εἶναι ὁ πάγκαλος Ἰωσήφ, πού ὁ Θεὸς προίκισε μὲ ὅλα τὰ καλά. Ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἀδικήθηκε ὑπέρμετρα, ἀλλὰ καὶ ἔφτασε σὲ ὕψη ἀρετῆς, ὅπου λίγοι ἐκλεκτοὶ φτάνουν. Στὸν Ὅρθρο τῆς Μ. Δευτέρας προβάλλεται καὶ τιμᾶται ὁ πάγκαλος Ἰωσήφ. (Γέν. 37-50).

Εἶναι γνωστὴ ἡ περιπέτεια τοῦ Ἰωσήφ, πού ὁ πατέρας του ὁ Ἰακώβ τὸν ἔστειλε νὰ βρεῖ τὰ ἀδέλφια του ἐκεῖ πού ἔβοσκαν τὰ κοπάδια τους. Τὰ ἀδέλφια του, κινημένα ἀπὸ φθόνο, σκέφτηκαν νὰ τὸν σκοτώσουν, ἀλλὰ ὁ Ρουβὴμ εἰσηγήθηκε νὰ τὸν ρίξουν σὲ ἓνα λάκκο τους καὶ νὰ μὴ φτάσουν στὸ σημεῖο νὰ χύσουν αἷμα ἀδελφικό. Τελικά, ἐπικράτησε μία πιὸ νηφάλια σκέψη, τοῦ Ἰούδα, νὰ τὸν πουλήσουν σὲ ἐμπόρους, πού πήγαιναν πρὸς τὴν Αἴγυπτο, γιὰ νὰ τὸν πουλήσουν καὶ ἐκεῖνοι μὲ τὴ σειρά τους γιὰ δοῦλο. Ἐκλαψε, φώναξε, παρακάλεσε ὁ Ἰωσήφ, ἀλλὰ τὸ μίσος τῶν ἀδελφῶν του δὲν νικήθηκε.

Ὅμως ὁ Θεός, δὲν ἄφησε τὸν Ἰωσήφ, γιὰτι καὶ ὁ ἴδιος πραγματικὰ ἔφερε τὸν Θεὸ μαζί του σὲ ὅλες τὶς περιπέτειες, ἀλλὰ καὶ στίς κατοπινὲς ἐπιτυχίες του. Μπήκε πρῶτα στὴ

Ὁ Ἰωσήφ μπροστά στον Φαραώ.
(Ψηφιδωτό τῆς Βασιλικῆς τοῦ Ἁγίου Μάρκου, Βενετία).

ὕπηρεσία τοῦ Πετεφρῆ, πού εἶχε τὴν μεγαλύτερη ἐξουσία μετὰ τὸν Φαραῶ. Ὁ νεαρὸς Ἰωσήφ, πού ἦταν περίπου δεκαεπτὰ χρόνων ὅταν πουλήθηκε γιὰ δούλος, παρουσίαζε μιὰ ἐξαιρετικὴ σύνεση καὶ ἀποτελεσματικότητά σὲ ὅ,τι τοῦ ἀνέθεταν, «ἦν ἀνὴρ ἐπιτυχάνων», ὥστε ὁ εἰδωλολάτρης κύριός του ἔλεγε ὅτι, αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὸν Θεὸ μαζί του. Καὶ πραγματικά, αὐτὴ ἦταν ἡ αἰτία τῆς ἐπιτυχίας του, ἢ εὐλογία τοῦ Θεοῦ.

Ἔστερα, ἦλθε καὶ ὁ μεγάλος πειρασμός, πού πάλι ἀπέδειξε ὅτι ὁ Ἰωσήφ κρατιόταν ἀπὸ τὸν Θεό. Ἡ γυναίκα τοῦ Πετεφρῆ, τὸν προκαλεῖ στὴν ἁμαρτία. Γίνεται ἐπίμονη, ἀλλὰ ἔχει καὶ ὅλη τὴ δύναμη νὰ τὸν ἐκδικηθεῖ, ἂν τῆς ἀρνηθεῖ. Ὁ Ἰωσήφ ἔχει μόνο μιὰ ἀπάντηση ἀπλή, ξεκάθαρη καὶ σταθερὴ μπροστὰ στὸν πειρασμό. «Πῶς ποιήσω τὸ ρῆμα τὸ πονηρὸν τοῦτο καὶ ἁμαρτήσομαι ἐναντίον τοῦ Θεοῦ μου»; Μὲ βλέπει ὁ Θεός. Πῶς μπορῶ νὰ κάνω τὴν ἁμαρτία ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ μου;

Ἡ γυναίκα τὸν ἐκδικεῖται, τὸν συκοφαντεῖ καὶ ὁ Ἰωσήφ φυλακίζεται γιὰ πολὺ καιρὸ. Ἀλλὰ, ἀκόμη καὶ ἐκεῖ ἡ ἀρετὴ του καὶ ἡ εὐλογία πού ἔχει ἀπὸ τὸν Θεὸ τὸν κάνουν νὰ ξεχωρίζει καὶ ὁ ἀρχιδεσμοφύλακας τοῦ ἀναθέτει μὲ ἐμπιστοσύνη τὴν εὐθύνη γιὰ τοὺς ἄλλους φυλακισμένους.

Μετὰ ἀπὸ καιρὸ καὶ διάφορα γεγονότα πού μεσολάβησαν, ἀποφυλακίστηκε, γιατί ἦταν ὁ μόνος πού εἶχε τὸν φωτισμὸ τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ ἐρμηνεύσει τὰ ὄνειρα τοῦ Φαραῶ μὲ τὶς παχιῆς καὶ ἰσχνῆς ἀγελάδες καὶ τὰ ἐκλεκτὰ καὶ ἀσθενικὰ στάχια. Ὁ Φαραῶ κατανοεῖ ὅτι ἔχει μπροστὰ του ἕνα ξεχωριστὸ ἄνθρωπο, πού μπορεῖ νὰ βάλει σὲ ἐφαρμογὴ τὸ σχέδιο γιὰ τὴ σωτηρία τῆς χώρας ἀπὸ τὸν ἐπερχόμενον λιμὸ. Ἔτσι ὁ Ἰωσήφ γίνεται ἄρχοντας πανίσχυρος, δεῦτερος μετὰ τὸν Φα-

ραῶ και πραγματικὰ σώζει τὸν τόπο ἀπὸ τὸν λιμό.

Τὰ ἀδελφία του, ἀγνοώντας ὅτι ὁ ἀδελφός τους δὲν εἶναι ἓνας δοῦλος στὴν Αἴγυπτο, ἀλλὰ εἶναι αὐτὸς ποὺ ἔχει τὴν ἐξουσία νὰ μοιράζει τὸ σιτάρι, καταφεύγουν σ' αὐτόν, γιὰ νὰ πάρουν σιτάρι, ὅπως τοὺς παρήγγειλε ὁ πατέρας τους ὁ Ἰακώβ. Ὁ Ἰωσήφ τοὺς ἀναγνωρίζει, αἰσθάνεται συγκλονισμό, ἀλλὰ δὲν φανερώνεται. Ἐκεῖνοι δὲν ὑποπεύονται ποιὸν ἔχουν μπροστά τους. Ζητᾶ ὁ Ἰωσήφ ἔμμεσα νὰ μάθει γιὰ τὸν γέροντα πατέρα του, ποὺ τόσο τὸν πίκρανε ἡ εἶδηση ὅτι τὸν εἶχε κατασπαράξει κάποιον θηρίο, ὅπως τοῦ εἶπαν, ἀλλὰ και γιὰ τὸν μικρότερο ὁμομήτριο ἀδελφό του, τὸν Βενιαμίν.

Τοὺς δίνει σιτάρι, ἀλλὰ και τοὺς ὑποβάλλει σὲ κάποια δοκιμασία, γιὰ νὰ δεῖ ἂν ἔχουν γιὰ τὸν Βενιαμίν τις ἴδιες διαθέσεις ποὺ εἶχαν γιὰ τὸν ἴδιο. Περνᾶ ὁ καιρὸς και ὁ λιμὸς συνεχίζεται πιὸ ἀπειλητικός. Τὰ ἀδελφία του ἐπανερχονται, γιὰ νὰ πάρουν σιτάρι. Κάποια στιγμή πλέον ὁ Ἰωσήφ ἀποκαλύπτεται και ἀφήνει νὰ ξεχυθεῖ ἀπὸ τὴν ψυχὴ του ὄχι μίσος ἢ ἔστω παράπονο, ἀλλὰ ἀγάπη και βαθιὰ συγκίνηση. «ἐγὼ εἶμι Ἰωσήφ ὁ ἀδελφός ὑμῶν, ὃν ἀπέδοσθε εἰς Αἴγυπτον. νῦν οὖν μὴ λυπεῖσθε ... εἰς γὰρ ζωὴν ἀπέστειλέ με ὁ Θεὸς ἔμπροσθεν ὑμῶν ... νῦν οὐχ ὑμεῖς με ἀπεστάλακατε ὧδε, ἀλλ' ἡ ὁ Θεός... και καταφιλήσας πάντας τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτοῖς». Ἐγὼ εἶμαι ὁ Ἰωσήφ ποὺ πουλήσατε στὴν Αἴγυπτο. Ὅμως, μὴ λυπᾶστε διότι ὁ Θεὸς με ἔστειλε πρὶν ἀπὸ σᾶς ἐδῶ, γιὰ νὰ σώσω και τὴ δική σας ζωὴ. Λοιπόν, δὲν με στείλατε ἐσεῖς ἐδῶ, ἀλλὰ ὁ Θεός. Γεμάτος συγκίνηση ὁ Ἰωσήφ ἔκλαψε, τοὺς ἀγκάλιασε και τοὺς κατεφίλησε. Δὲν ἔχει μόνο ἀγάπη και ἀνεξικακία ὁ Ἰωσήφ, ἀλλὰ και μιὰ θαυμαστή και πολὺ καθαρὴ ἀντίληψη γιὰ τὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ σὲ

μιὰ ἐποχὴ πού κανένα νόμο δὲν εἶχαν πάρει ἀπὸ τὸν Θεό. Ὑστερα, «ἐξαπέστειλε δὲ τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ καὶ ἐπορεύθησαν· καὶ εἶπεν αὐτοῖς· μὴ ὀργίζεσθε ἐν τῇ ὁδῷ». Προπέμποντάς τους γιὰ τὸν τόπο τους, τοὺς συμβουλεύει μὲ πολλὴ σοφία καὶ ἀνεξικακία, στὸν δρόμο νὰ μὴν συζητοῦν καὶ νὰ μὴ μαλώνουν γιὰ τὰ παλιὰ γεγονότα νὰ μὴν ἐπιρρίπτουν τὴν εὐθύνη ὁ ἓνας στὸν ἄλλο.

Σύντομα ἔρχονται στὴν Αἴγυπτο, ὅπως τοὺς εἶχε πεῖ ὁ Ἰωσήφ, ὁ γέρο Ἰακώβ καὶ τὰ ἀδελφία μὲ τις οἰκογένειες καὶ τὰ ὑπάρχοντά τους. Ἐνα ὀλόκληρο караβάνι φτάνει στὴν Αἴγυπτο γιὰ νὰ ζήσουν ἐκεῖ πού ὑπῆρχε σιτάρι. Ἡ συνάντηση τοῦ γέρο Ἰακώβ μὲ τὸ παιδί του, πού χρόνια πενθοῦσε σὰν νεκρό, εἶναι συγκλονιστικὴ. Ἐζήσε δεκαεπτὰ χρόνια στὴν Αἴγυπτο ὁ Ἰακώβ καὶ πέθανε ἐκεῖ.

Ἄφοῦ τάφηκε μὲ ὅλες τις τιμές, τὰ ἀδελφία τοῦ Ἰωσήφ ἄρχισαν νὰ φοβοῦνται. Πίστευαν ὅτι γιὰ χάρη τοῦ πατέρα τους τοὺς συμπεριφέρθηκε καλὰ καὶ τώρα πού ὁ Ἰακώβ ἔφυγε, περιμέναν τὴ δίκαιη ἐκδίκηση. Δὲν κατάλαβαν ποτὲ τὸ μεγαλεῖο τῆς ψυχῆς τοῦ Ἰωσήφ, ὅμως ἐκεῖνος τοὺς συμπεριφέρεται μὲ τὴν ἴδια ἀνεξικακία. «μὴ φοβεῖσθε, τοῦ γὰρ Θεοῦ εἰμι ἐγώ. ὑμεῖς ἐβουλεύσασθε κατ' ἐμοῦ εἰς πονηρά, ὁ δὲ Θεὸς ἐβουλεύσατο περὶ ἐμοῦ εἰς ἀγαθά, ὅπως ἂν γενηθῆ ὡς σήμερον καὶ τραφῆ λαὸς πολὺς». Ὁ Ἰωσήφ ἔχει καθαρὴ ἀντίληψη γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ γιὰ τὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ. Δὲν μπορῶ ἐγώ νὰ σκέφτομαι τὴν ἀνταπόδοση, ἀνήκω στὸν Θεό, εἶμαι ἀνθρώπος τοῦ Θεοῦ, ἔχω ἄλλη νοοτροπία, ἄλλα συναισθήματα. Ἔσεῖς μὲν σκεφτήκατε γιὰ μένα κακά, ἀλλὰ ὁ Θεὸς θέλησε γιὰ μένα ἀγαθά, ὥστε νὰ γίνει αὐτὸ πού τώρα γίνεται καὶ νὰ τρέφεται πολὺς λαός.

Ὁ Ἰωσήφ δὲν ἔχει ἄλλο τρόπο νὰ πείσει τοὺς ἀδελφούς του γιὰ τὴν εἰλικρίνεια τῆς συμπεριφορᾶς του καὶ γιὰ τὴν καθαρότητα τῶν προθέσεων του, παρὰ μὲ τὸ ὅτι εἶναι ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ γι' αὐτὸ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἀμαρτήσῃ, νὰ σκεφτεῖ τὴν ἐκδίκηση, νὰ ζητήσῃ τὸ δίκαιό του μὲ ἀνθρώπινο τρόπο.

Ὑπάρχει ἄραγε τιμητικότερος τίτλος ἀπὸ αὐτὸν ποὺ δίκαια ὁ Ἰωσήφ ἀπέδωσε στὸν ἑαυτό του; «Ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ». Ἔτσι ἀποκαλοῦνταν στὴν Παλαιὰ Διαθήκη οἱ προφῆτες ποῦ, ὡς ἀγγελιαφόροι ἔφερναν στοὺς ἀνθρώπους τὰ μηνύματα τοῦ Θεοῦ. Ἰδιαιτέρα ὀνομάστηκε ἔτσι ὁ προφήτης Ἡλίας. Κάποιοι Ἅγιοι πῆραν αὐτὸ τὸ ἐπίθετο ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία καὶ σήμερα ὅσοι βρίσκονται στὴν ὑπηρεσία τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ, χαρακτηρίζονται ὡς ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι ἀποκαλοῦμε καὶ ἀπλοὺς ἀνθρώπους ποὺ συναντοῦμε στὴν καθημερινή ζωὴ καὶ αἰσθανόμαστε νὰ μᾶς ἀναπαύουν καὶ νὰ μᾶς παραδειγματίζουν μὲ τὴ συμπεριφορὰ τους, ποὺ ἀποπνέει τὸ ἄρωμα τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς, τῆς εὐσέβειας, τῆς ἀγάπης τῆς ἐλεημοσύνης, τῆς πραότητος... Γιατὶ στὴν ἐποχὴ τῆς Καινῆ Διαθήκης ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ πραγματικὸς Χριστιανός.

Βέβαια, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι παιδιά, δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ. Ὅλοι ὑπάρχουμε γιὰτὶ «ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς παρήγαγε», εἶναι ὅμως δική μας ἐπιλογὴ νὰ ζοῦμε κατὰ Θεόν. Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ συναισθάνεται ὅτι ἀνήκει στὸν Θεό, ὅτι πρέπει νὰ μοιάσῃ στὸν Πατέρα καὶ Δημιουργό του καὶ αὐθόρμητα θέλει νὰ τὸν ὑπηρετεῖ. Χρειάζεται ὅμως καὶ ἀγῶνας ἰσόβιος, γιὰ νὰ κατακτήσῃ κάποιος τὸν μεγάλο αὐτὸ τίτλο, ποὺ τὸν εἰσάγει στὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

«Ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ...», προσφωνεῖ καὶ ὁ ἀπόστολος

Παῦλος τὸν ἀγαπημένο μαθητῆ του, ἐπίσκοπο Ἐφέσου Τιμόθεο, γιὰ νὰ τοῦ ὑποδείξει πῶς θὰ γίνεῖ πραγματικὰ ἄξιος γι' αὐτὸ τὸν τιμητικὸ τίτλο: «Σὺ δέ, ὦ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, ταῦτα φεῦγε· δίωκε δὲ δικαιοσύνην, εὐσέβειαν, πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονήν, πραότητα. ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως· ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς ... τηρῆσαι σε τὴν ἐντολὴν ἄσπιλον, ἀνεπίληπτον μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Α΄ Τιμ. 6, 11-12· 14).

Προηγουμένως, στὴν Ἐπιστολὴ του ὁ Ἀπόστολος ἀπαριθμεῖ διάφορα κακὰ ποὺ συνέβαιναν καὶ συμβαίνουν πάντα στὸν κόσμο, συμπεριφορὲς συνηθισμένες, ἀλλὰ ὄχι καλές. Καὶ συμβουλεύει, «Ταῦτα φεῦγε»! Ὁ Χριστιανὸς φεύγει μακριὰ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, τὸ κοσμικὸ φρόνημα, τὴν πλεονεξία καὶ ὅ,τι ἐμποδίζει νὰ ζήσουμε πραγματικὰ πνευματικὴ ζωὴ. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἀρνητικὸς ἀγῶνας, ἡ ἄρνηση κάθε κακοῦ, κάθε φιλοσοφίας ξένης στὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ. Κάποιες νοοτροπίες ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὸν κόσμο ποὺ δὲν γνωρίζει τὸν Θεό, ἀλλοιώνουν τὸν χαρακτήρα τοῦ Χριστιανοῦ. Ἄν εἶναι ἄνθρωπος τοῦ συμφέροντος, τῆς ἄνεσης, τῆς ἀδιαφορίας γιὰ τοὺς ἄλλους, ἂν ἐπιθυμεῖ τὴν κοσμικὴ δόξα ... δὲν μπορεῖ νὰ βιώσει ταυτόχρονα καὶ τὴν πνευματικὴ ζωὴ. Ἀκόμη, ὁ Χριστιανὸς προσβλέπει, σύμφωνα μὲ τὴ συμβουλὴ τοῦ ἀποστόλου Παύλου στὴν «ἐπιφάνεια τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ». Δὲν μπορεῖ νὰ πιστεῦει πραγματικὰ καὶ δὲν ἔχει λόγο νὰ ἀγωνίζεται, ἂν δὲν ἔχει στραμμένη τὴ σκέψη καὶ τοὺς πόθους του στὸ τέλος, στὴν ὀλοκλήρωση τῆς ἱστορίας τοῦ κόσμου καὶ τὴν ἀποκατάσταση τῶν πραγμάτων, ὅπως ὁ Θεὸς ἔχει ἐτοιμάσει. Ὅλα τελειώνουν μὲ τὴ Δευτέρα Παρουσία καὶ ὅλοι θὰ ἀπολαύσουμε τὸ ἀποτέλεσμα, τὸν «μισθὸ» τῆς ζωῆς

καὶ τῆς προσπάθειάς μας. Δὲν εἶναι μιὰ ἀόριστη ὑπόθεση ποὺ δὲν ξέρουμε ποῦ καταλήγει, ἢ παρουσία μας καὶ ὁ ἀγῶνας μας σ' αὐτὸ τὸν κόσμο.

Θέλουμε νὰ εἶμαστε μέτοχοι τῆς αἰωνίου ζωῆς; Πρέπει νὰ τὴν «κρατήσουμε». Αὐτὸ προϋποθέτει προσπάθεια. Μάλλον πρέπει νὰ κρατιόμαστε ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἐλπίδα καὶ προσδοκία. Πολλές φορές θὰ διερωτηθοῦμε, ἐὰν ὑπάρχει νόημα στὸν ἀγῶνα μας ἢ θὰ μᾶς φανοῦν ὀδυνηρές κάποιες θυσίες. Δὲν ἔχει νόημα ἓνας ἀγῶνας, ἂν δὲν ἔχει τουλάχιστον ἀντίστοιχο ἀποτέλεσμα. Ὁ πνευματικὸς ἀγῶνας ἔχει ἀποτέλεσμα ἀσύγκριτα μεγαλύτερο καὶ ὑπεροχότερο.

Ὁ Τιμόθεος εἶχε καὶ τὴν εἰδικὴ ἀποστολὴ τοῦ Ἐπισκόπου. Ὅμως κάθε Χριστιανὸς μὲ τὴ βάπτισμα καὶ μὲ τὴν προσωπικὴ του κλήση, ἔχει λάβει μιὰν ἐντολὴ ποὺ πρέπει νὰ διατηρηθεῖ «ἀσπιλη». Νὰ ἀνταποκριθεῖ ὁ Χριστιανὸς στὴν ὑποχρέωση ποὺ ἀνέλαβε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ μὲ προσοχὴ καὶ ὑπευθυνότητα, γιὰ νὰ μὴν μολύνει τὴν ιδιότητά του μὲ τὴν ἀδιαφορία καὶ παρεκτροπὲς ποὺ ζημιώνουν τὴν ψυχὴ του.

Ὁ Ἀπόστολος κάνει πιὸ συγκεκριμένο τὸν ἀγῶνα, γιὰτις ὅπως ἄλλοῦ λέγει, ὁ Χριστιανὸς εἶναι σὰν τὸν παλαιστὴ ποὺ πρέπει νὰ γνωρίζει, νὰ βλέπει τὸν ἀντίπαλό του καὶ νὰ κτυπᾷ στοχευμένα καὶ «ὡς οὐκ ἀέρα δέρων» (Α΄ Κορ. 9, 26). Δὲν εἶναι ἀρκετὴ ἡ ἀποφυγὴ τοῦ κακοῦ, γιὰ νὰ ἀναδειχθοῦμε ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ. Διαψεύδονται ὅσοι λένε «δὲν κάνω τίποτε κακὸ» καὶ θέλουν νὰ ἡσυχάζουν τὴ συνείδησή τους καὶ νὰ πιστεύουν ὅτι εἶναι καλοὶ ἄνθρωποι ἢ καὶ καλοὶ Χριστιανοί. Εἶναι πολὺ λίγο γιὰ τὸν ἄνθρωπο τὸ νὰ ἀρκεῖται νὰ μὴν κάνει τὸ κακὸ, ἀλλὰ καὶ ποιὸς καθορίζει τὸ κακὸ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι, παρὰ οἱ ἴδιοι οἱ ἄνθρωποι;

Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ εἶναι σωστός στις σχέσεις του καὶ πρὸς τὸν Θεὸ καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Ἔχει πίστη, εἶναι εὐσεβής, ἐκδηλώνει σεβασμὸ, συναισθάνεται τὸ μεγαλεῖο καὶ συμμετέχει στὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ. Πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἐπιδιώκει τὴ «δικαιοσύνην», εἶναι καθαρὸς στις σχέσεις καὶ τὶς συναλλαγές του καὶ ἀρνεῖται τὴν πλεονεξία, πὺ θὰ τὸν γεμίσει μὲ μέριμνες. Ἔχει ἀκόμη, ἀγάπη, ὑπομονὴ καὶ πραότητα στὴν ὄλη συναναστροφή του καὶ τὴν πορεία του. Αὐτὰ συμβουλεύει μὲ συντομία ὁ ἀπόστολος Παῦλος.

Δὲν εἴμαστε ἀναγεννημένοι, ὥστε εὐκολὰ νὰ ζοῦμε μὲ ἀρετὴ καὶ νὰ νικοῦμε ὅ,τι κακὸ ὑπάρχει μέσα μας καὶ στὸν κόσμο. Εἶναι ἀγῶνας, κατάκτηση, μετὰ ἀπὸ πολλὴ προσπάθεια, ἢ χριστιανικὴ ζωὴ. Ὁ τίτλος «ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ» εἶναι καρπὸς ἀγῶνα. Ὅμως, κανένας ἀνθρώπινος τίτλος ἢ ἀξίωμα δὲν μπορεῖ νὰ συγκριθεῖ μὲ αὐτὸ τὸν τίτλο, γιατί ὅλες οἱ ἀνθρώπινες τιμὲς φέρουν τὸ στοιχεῖο τῆς παροδικότητος καὶ τῆς φθορᾶς. Μόνον ὁ τίτλος «Χριστιανὸς - ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ», ἀνοίγει στὸν ἄνθρωπο αἰώνια προοπτικὴ, τὸν εἰσάγει στὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἔχουμε λοιπὸν ἀξίωμα, τιμὴ καὶ ὑποχρέωση. Πρέπει νὰ ἀποφασίσουμε. Εἶμαι ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ;

Ὁμιλία στὴν εἰς διάκονο χειροτονία τοῦ Κωνσταντίνου Δίγκα (22 Ἰανουαρίου 2023)

Μητροπολίτου Τριμυθοῦντος Βαρνάβα

Εὐλογημένοι ἐν Χριστῷ ἀδελφοί,
Ἀγαπητὲ π. Κωνσταντίνε,

Ἡ ἀποστολικὴ περικοπὴ ἀπὸ τὴν Α΄ πρὸς Τιμόθεον Ἐπιστολὴ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, πὺν ἀκούσαμε σήμερα, ὅπως καὶ ἡ κατὰ Θεὸν συγκυρία τῆς μνήμης τοῦ ἀποστόλου Τιμοθέου, ἐπίσης τὴ σημερινὴ μέρα, μᾶς κάνει νὰ διστάζουμε νὰ ὁμιλήσουμε μὲ τὸ δικό μας στόμα. Ὅταν ἕνας Παῦλος ὁμιλεῖ σὲ ἕναν Τιμόθεο, τότε ἀπλῶς τὸ μόνο πὺν μπορούμε, εἶναι νὰ ἀκούσουμε μὲ προσοχὴ πῶς ἕνας ἀληθινὸς πατέρας συμβουλεύει τὸ γνήσιο καὶ ἀγαπητὸ πνευματικὸ τέκνο του, νὰ μὴν ἀμελεῖ «τοῦ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη (αὐτῷ) διὰ προφητείας μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου ...ἵνα ἡ προκοπὴ (αὐτοῦ) φανερὰ ᾖ ἐν πᾶσιν».

Εἰδικὰ σήμερα, π. Κωνσταντίνε, πὺν καὶ ἐσὺ ἀξιώνεσαι τοῦ μέγιστου αὐτοῦ χαρίσματος τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας, εἶναι ἀκόμα πὺν ἐπιβεβλημένο νὰ συνειδητοποιήσεις τὴν ἔννοια καὶ τὸ μέγεθος τοῦ χαρίσματος. Βέβαια, ὅπως μᾶς φανερώνει ὁ ἀπόστολος Παῦλος τὸ «μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου» χάρισμα, ἐδόθη στὸν Τιμόθεο «διὰ προφητείας», δηλαδὴ μετὰ ἀπὸ προφητικὴ ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ στὴν τότε Ἐκκλησία. Δυστυχῶς σήμερα ἡ πνευματικὴ κατάσταση πὺν ἐπικρατεῖ στὴν Ἐκκλησία (καὶ στοὺς ἐπισκόπους καὶ

στον κλῆρο καὶ στὸν λαὸ) δὲν ἐπιτρέπει, κατὰ τὸ πλεῖστον, στὸν Θεὸ νὰ μᾶς ἀποκαλύπτει τόσο ἄμεσα τοὺς ἐκλεκτοὺς του, ὅπως στὴν περίπτωση τοῦ Τιμοθέου, ἀλλὰ ἔχοντας τοὺς θείους καὶ ἱεροὺς κανόνες τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ ἀκολουθώντας τοὺς πιστῶς, θεωροῦμε ὅτι δεχόμεστε στὶς τάξεις τοῦ ἱεροῦ κλήρου, ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν τὴν ἐκ Θεοῦ ἀποδοχή, εὐδοκία καὶ συνέργεια στὸ μέγιστο λειτούργημα, τὸ ὁποῖο ἀναλαμβάνουν. Μὲ αὐτὴν τὴν ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ ἀπὸ Θεοῦ ἀποδοχή, π. Κωνσταντῖνε, σὲ ὑποδέχεται καὶ ἡ στρατευομένη Ἐκκλησία σὰ νέα σου καθήκοντα, ὡς διάκονο τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Δὲν μποροῦμε νὰ μὴν θυμηθοῦμε τὰ στοργικὰ λόγια τοῦ ἀποστόλου Παύλου πρὸς τὸν Τιμόθεο στὴ Β΄ Ἐπιστολὴ του: «ὑπόμνησιν λαμβάνων τῆς ἐν σοὶ ἀνυποκρίτου πίστεως, ἣτις ἐνώκησε πρῶτον ἐν τῇ μάμμῃ σου Λωϊδί καὶ τῇ μητρὶ σου Εὐνίκη, πέπεισμαι δὲ ὅτι καὶ ἐν σοὶ», καθότι ὅπως πληροφορηθήκαμε καὶ γιὰ σένα, ὁ ρόλος τῶν εὐσεβῶν γονέων, ἀλλὰ κυρίως τοῦ ἀείμνηστου παπποῦ σου Νικολάου ἦταν καταλυτικὸς στὸ νὰ βρίσκεσαι σήμερα στὴ θέση αὐτή. Ἀκριβῶς γιὰ αὐτὸ τὸν λόγο μποροῦμε νὰ ἀπευθύνουμε καὶ σὲ σένα τὴν ἴδια προτροπὴ ποὺ ἔγινε καὶ στὸν Τιμόθεο: «σὺ δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαθες καὶ ἐπιστώθης, εἰδῶς παρὰ τίνος ἔμαθες, καὶ ὅτι ἀπὸ βρέφους τὰ ἱερὰ γράμματα οἶδας, τὰ δυνάμενα σὲ σοφίσει εἰς σωτηρίαν διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ».

Στὴ Β΄ Ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Τιμόθεο, ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐπανέρχεται στὸ μεγάλο χάρισμα τῆς ἱερωσύνης ποὺ τοῦ δόθηκε, προσθέτοντας ὅμως μία νέα διάσταση: «ἀναμνησκω σὲ ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ, ὃ ἐστὶν ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου». Ἡ λέξις «ἀναζωπυρεῖν» δείχνει

τὸν χαρακτήρα τοῦ χαρίσματος αὐτοῦ. Εἶναι ἕνα ζωντανὸ χάρισμα, ποὺ βρίσκεται διαρκῶς σὲ ἐξέλιξη καὶ τὸ ὁποῖο δὲν πρέπει νὰ ἀμελεῖς, ἀλλὰ νὰ τὸ ἀναζωπυρῶνεις, διότι ἀφενὸς μπορεῖ νὰ ἀυξηθεῖ καὶ νὰ καρποφορεῖ συνεχῶς, ἀφετέρου ὁμως, μπορεῖ νὰ παραμεληθεῖ καὶ νὰ ἀποτύχει τοῦ πραγματικοῦ σκοποῦ του, ποὺ εἶναι αὐτὸ ποὺ καὶ πάλι ὁ Παῦλος καταλήγει πρὸς τὸν Τιμόθεο: «ἔπεχε σεαυτῶ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ, ἐπίμενε αὐτοῖς (Νὰ ἀγρυπνεῖς καὶ νὰ παρακολουθεῖς μὲ προσοχὴ τὸν ἑαυτὸ σου καὶ τῇ διδασκαλίᾳ σου. Ἐπίμενε εἰς αὐτά). Τοῦτο γὰρ ποιῶν καὶ σεαυτὸν σώσεις καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου». Ξεκάθαρα καὶ ἀπλά, ὁ τελικὸς σκοπὸς εἶναι ἡ σωτηρία καὶ τοῦ Τιμοθέου καὶ τῶν πιστῶν ποὺ ἀκούουν καὶ ἀκολουθοῦν τὸν Τιμόθεο.

Ἡ ἀνάγκη τῆς ἀναζωπυρώσεως τοῦ χαρίσματος ποὺ ἀξιώθηκες σήμερα, π. Κωνσταντίνε, παρουσιάζεται ἀπὸ τὸν ἀπόστολο Παῦλο καὶ ἐκ τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς, ὅταν σχολιάζει στὸν Τιμόθεο κάποιους (τῆς τότε Ἐκκλησίας): «τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας ἐστὶν ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρδίας καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου, ὧν τινὲς ἀστοχήσαντες ἐξετράπησαν εἰς ματαιολογίαν, θέλοντες εἶναι νομοδιδάσκαλοι, μὴ νοοῦντες μήτε ἂ λέγουσι μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται». Κατὰ τὸν θεῖο Ἀπόστολο, ἡ ἀναζωπύρωση τοῦ χαρίσματος γίνεται μέσῳ τῆς ἀγάπης ποὺ ξεχειλίζει ἀπὸ μιὰ καθαρὰ καρδιά, μαρτυρεῖται ἀπὸ ἀγαθὴ συνείδηση καὶ συνοδεύεται ἀπὸ γνήσια πίστη ποὺ φανερῶνεται ἐμπράκτως. Ἀγάπη (Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων), καθαρὸτητα καρδίας, ἀνεπίληπτος βίος καὶ πίστη. Αὐτὰ διατηροῦν τὸ χάρισμα τῆς ἱερωσύνης ζωντανό, ἐνεργό καὶ ἱκανὸ νὰ προκαλεῖ τὴν καλὴ ἀλλοίωση τῶν πιστῶν πρὸς σωτηρία. Ἡ ἀπουσία αὐτῶν τῶν στοιχείων, ὁδηγεῖ τοὺς λει-

τουργοῦς τοῦ Θεοῦ στή ματαιολογία. Μιά κατάσταση, ὅπου λόγω τῆς ἀπουσίας τῆς ζωντανῆς ἐμπειρίας τῆς παρουσίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅσα πράττονται καὶ ὅσα λέγονται, χάνουν τὸ νόημά τους, «μὴ νοοῦντες μήτε ἄ λέγουσι μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται». Καὶ δυστυχῶς ἀκόμα πιὸ ἔντονα, αὐτὸ τὸ νιώθουν καὶ τὸ αἰσθάνονται οἱ ἴδιοι οἱ πιστοὶ ποὺ ἀκούουν καὶ βλέπουν τοὺς λειτουργοῦς τοῦ Θεοῦ. Σὲ αὐτὴ τὴν κατεύθυνση, πρέπει νὰ ἀναζητηθεῖ ὁ λόγος ἀπομάκρυνσης τῶν πιστῶν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, καὶ ὄχι σὲ διάφορες ἀνάγκες ἐκσυγχρονισμοῦ καὶ ἐκμοντερνισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας. Ὅλοι εἴμαστε μάρτυρες τῶν σύγχρονων Ἁγίων τῆς ἐποχῆς μας, ποὺ ἔδειξαν σαφῶς, πῶς ὁ πιὸ δυνατὸς πόλος ἔλξης τῶν πιστῶν πρὸς τὴν Ἐκκλησία εἶναι ἡ ἀγιότητα τοῦ βίου καὶ ὄχι ἡ κοινωνικὴ πρόνοια, ἡ ὕλικὴ συμπαράσταση, ἡ ἀκαδημαϊκὴ θεολογικὴ μόρφωση, ἢ ἀκόμα καὶ ὁ δῆθεν ἐκσυγχρονισμὸς τῶν προσεγγίσεων ἢ τῶν θέσεων τῆς Ἐκκλησίας. Ὅλα αὐτὰ μπορεῖ νὰ χρειάζονται, ἀλλὰ χωρὶς ἀγιότητα βίου, χωρὶς τὴν τήρηση τῆς ζωῆς τοῦ Εὐαγγελίου, δημιουργοῦν ἀνθρώπους καὶ δὴ λειτουργοῦς τοῦ Θεοῦ, οἱ ὁποῖοι «ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἡρνημένοι», δὲν μποροῦν νὰ πείσουν κανένα ὅτι «πιστὸς ὁ λόγος (τῆς Ἐκκλησίας) καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος». Καὶ τότε εἶναι φυσικὸ καὶ οἱ ἀπλοὶ πιστοί, τὰ τέκνα τῆς Ἐκκλησίας, μὴ ἔχοντες αὐτὴν τὴν ἐμπειρικὴ βεβαιότητα νὰ προσφέρεται ἀπὸ ἀγίους καὶ φωτισμένους ἐπισκόπους καὶ κληρικούς, «τῆς ὑγαινοῦσης διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἰδίας ἐαυτοῖς ἐπισωρεύσουσι διδασκάλους κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν». Οἱ Χριστιανοὶ πλέον δὲν ἀνέχονται τὴν ὑγιή διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ἐπιζητοῦν διδασκάλους καὶ καθοδηγητὲς ποὺ ἀποδέχονται τὶς ὅποιες ἐπιθυμίες τους καὶ

ποὺ κηρύσσουν αὐτὰ ποὺ εἶναι ἀρεστὰ στὴν ἀκοή τους, ὥστε νὰ διασφαλίζεται ἡ ζωὴ τους κατὰ τὶς ἐπιθυμίες τους.

Ἀγαπητὲ π. Κωνσταντῖνε,

Ὅλα αὐτὰ ποὺ ὁ ἀπόστολος Παῦλος περιγράφει καὶ νουθετεῖ τὸν Τιμόθεο, στὶς δύο Ἐπιστολές του, εἶναι ὑπομνήσεις καὶ νουθεσίες κυρίως καὶ πρωταρχικῶς γιὰ τοὺς ὄντας στὴν τάξη τοῦ κλήρου τῆς Ἐκκλησίας. Γι' αὐτὸ πρέπει συχνὰ νὰ διαβάζεις αὐτὲς τὶς δύο Ἐπιστολές, ὥστε νὰ διατηρεῖς ζωντανούς τοὺς τρόπους ἀναζωπύρωσης τοῦ χαρίσματος ποὺ σοῦ δόθηκε σήμερα, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ εἶσαι διαρκῶς ἐν ἐγρηγόρσει, ὅσον ἀφορᾷ τοὺς κινδύνους, τοὺς πειρασμούς καὶ τὶς δυσκολίες ποὺ ἀντιμετωπίζουν «πάντες οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ». Παράλληλα, τὸ ὅτι αὐτὲς οἱ Ἐπιστολές συμπεριελήφθησαν στὸν Κανόνα τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ὥστε νὰ διαβάζονται ἀπὸ ὅλους τοὺς πιστούς, ἀποδεικνύει μεταξὺ ἄλλων, ὅτι ἡ ζωὴ καὶ ὁ βίος τῶν κληρικῶν εἶναι καὶ πρέπει νὰ εἶναι «ἐπὶ τὴν λυχνίαν, (ἵνα) λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ». Ὅταν ὁ βίος τῶν κληρικῶν εἶναι σύμφωνος μὲ τὸ Εὐαγγέλιο, τότε ὄντως «λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ» καὶ ἐκπληρώνεται ὁ λόγος τοῦ Κυρίου: «οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσιν τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς». Ὅμως, ἀκόμα καὶ ὅταν ὁ βίος τῶν κληρικῶν ἀποτυγχάνει νὰ ἀποδειχθεῖ ἄξιος τοῦ παραδείγματος τοῦ Καλοῦ Ποιμένου, δυστυχῶς βρίσκεται πάντα ἐπὶ «τὴν λυχνίαν», καὶ ἀπλῶς τὸν παρακολουθοῦν ὅλοι καὶ διαπιστώνουν, ὅτι ἀντὶ νὰ λάμπει, ὡς ὀφείλε, βρίσκεται στὸ σκοτὸς καὶ συμβάλλει στὸ σκοτάδι τῶν γύρω του. Αὐτὴ εἶναι μιὰ πολὺ μεγάλη διαφορὰ, ποὺ ἀπὸ σήμερα θὰ βιώνεις στὴ ζωὴ σου, σὲ

σχέση με τὴ ζωὴ ἑνὸς ἀπλοῦ λαϊκοῦ τέκνου τῆς Ἐκκλησίας. Γι' αὐτό, θὰ ἐπανέλθουμε στὰ λόγια τοῦ Παύλου: «μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοὶ ... ἵνα σου ἡ προκοπὴ φανερὰ ᾗ ἐν πᾶσιν». Ἡ προκοπὴ αὐτή, τὴν ὁποία σοῦ εὐχόμεσθε νὰ εἶναι γνήσια ἀλλὰ καὶ συνεχῆς, δὲν πρέπει νὰ ἀποσκοπεῖ φυσικὰ «πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις», ἀλλὰ «πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ». Καὶ με αὐτὴ τὴ διαγωγὴ, θὰ ἀκούεις τὸ ἀψευδὲς στόμα τοῦ Παύλου νὰ σὲ διαβεβαιώνει: «οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες βαθμὸν ἑαυτοῖς καλὸν περιποιοῦνται καὶ πολλὴν παρρησίαν ἐν πίστει τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ».

Αὐτὸν τὸν καλὸν βαθμὸ καὶ τὴν πολλὴ παρρησία ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, εὐχόμεσθε ὀλόψυχα νὰ ἔχει ἀπὸ σήμερα ἢ ἐν Χριστῷ διακονία σου στὸν ἀμπελῶνα τοῦ Κυρίου, με τὶς εὐχὲς καὶ τὶς πρεσβείες τῆς ὑπερευλογημένης ἐνδόξου Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τοῦ Τιμίου καὶ ἐνδόξου καὶ πανευφήμου ἀποστόλου Τιμοθέου καὶ πάντων τῶν Ἁγίων. «Τοῦτο γὰρ ποιῶν καὶ σεαυτὸν σώσεις καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου». Ἀμήν.

Γραφικές Τέχνες «ΜΕΛΙΣΣΑ»

570 21 ΑΣΠΡΟΒΑΛΤΑ

Τηλ.: +30 23970 23313, Fax: +30 23970 21754

E-mail: melissa@melissaprint.com

Site: melissa@melissaprint.com

